

Dr. Petre DUȚU
Cristina BOGZEANU

**PRIORITĂȚI ÎN ARHITECTURA
DE SECURITATE ȘI APĂRARE A ROMÂNIEI
ÎN NOUL CLIMAT AL GLOBALIZĂRII
ȘI APARTENENȚELOR LA TRATATE
ZONALE SAU REGIONALE**

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
„CAROL I”
București, 2011

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUȚU, PETRE

**Priorități în arhitectura de apărare și securitate a României
în noul climat al globalizării și apartenențelor la tratate zonale sau
regionale** / dr. Petre Duțu, Cristina Bogzeanu. – București : Editura
Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-973-663-934-0

I. Bogzeanu, Cristina

355.4

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt
rezervate Universității Naționale de Apărare

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific
al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate
autorilor*

ISBN 978-973-663-934-0

CUPRINS

Introducere	6
Capitolul 1. România în dimensiunea politico-instituțională a securității europene	8
1.1. Evoluția conceptului de securitate și apărare europeană.....	8
1.2. Dimensiunea politico-instituțională a securității europene.....	32
1.3. Statutul și rolul României în dimensiunea politico-instituțională a securității europene.....	41
Capitolul 2. Priorități în arhitectura de apărare și securitate a României	50
2.1. Considerații despre arhitectura de apărare și securitate a României.....	50
2.2. Documente ce fundamentează prioritățile în arhitectura de apărare și securitate a României.....	52
2.3. Principalele instituții ce au competențe în materie de securitate și apărare.....	63
2.4. Activități prioritare în cadrul arhitecturii de apărare și securitate a României.....	66
Capitolul 3. Politica națională de securitate și apărare și politica națională externă, în noul climat al globalizării și apartenențelor la tratate zonale sau regionale	72
3.1. Caracteristici ale noului climat al globalizării și apartenențelor la tratate zonale sau regionale.....	72
3.2. Corelația între politica națională de securitate și apărare și politica națională externă.....	84
Concluzii și propuneri	92
Bibliografie	94

PRIORITIES IN ROMANIA'S SECURITY AND DEFENCE ARCHITECTURE IN THE NEW CONTEXT OF GLOBALIZATION AND OF PARTICIPATION IN ZONAL OR REGIONAL TREATIES

Summary

Introduction • Romania in the political and institutional dimension of the European Security * The evolution of the concept of european security and defence * The political and institutional dimension of the European security * Romania status and role in the political and institutional dimension of the European security • **Priorities in Romania's security and defence architecture** * Considerations on Romania's security and defence architecture * Documents lying at the basis of the priorities in Romania's security and defence architecture * The main institutions with competencies in the area of security and defence * Priority activities in Romania's security and defence architecture • **The national security and defence policy versus the national foreign policy in the new context of globalization and of participation in zonal and regional treaties** * Characteristics of the new context of globalization and participation in zonal or regional treaties * The correlation between national security policy and national foreign policy • **Conclusions and propositions • References.**

Abstract

World is faced to various security risks and threats with which it has to cope. With this view, states, security inter-governmental and non-governmental organizations use a range of methods, techniques and procedures to eliminate, to mitigate or to counter security risks and threats.

At the same time, state actors elaborate adequate security policies and create institutions capable of implementing them. The political and institutional dimensions of national and European security are essential in the new context of globalization. Additionally, as states cannot cope with the new security risks and threats unilaterally, they tend to integrate in zonal or regional treaties in order to promote and defend their security interests.

Nevertheless, being part in zonal or regional treaties doesn't equal to the disappearance of national preoccupations in this domain which is directly affected by the changes taking place on the world scene because of a wide range of factors, among which globalization plays a central role.

Under the present intern and international conditions, defined by complexity and a dynamic and random evolution, Romania is constantly preoccupied with ensuring its national security and defence. To this end, Romania takes adequate measures, at national level, and integrates in the organizations meant to contribute to national security and defence. In this sense, it is about NATO and EU integration process.

INTRODUCERE

Prezentul studiu își propune, în primul rând, să analizeze într-o manieră pertinentă statutul și rolul României în cadrul dimensiunii politico-instituționale a securității europene. Se știe că, din ianuarie 2007, România are calitatea de stat membru al Uniunii Europene, fapt ce incumbă o serie de obligații și drepturi în materie de securitate. În acest context, statul român trebuie să-și armonizeze politica de apărare și securitate națională cu cea similară a UE, pe de o parte, și să-și creeze sau adapteze instituțiilor cu competențe în materie de securitate la cerințele comunitare, pe de altă parte.

În scopul poziționării cât mai corecte a României în cadrul dimensiunii politico-instituționale a securității europene vom analiza evoluția conceptului de securitate și apărare europeană, în timp și spațiu (odată cu creșterea succesivă a numărului de state membre ale UE și a sporirii responsabilităților asumate de Uniune în prevenirea și soluționarea crizelor și conflictelor de pe continent și din lume).

Apoi, vom analiza dintr-o perspectivă interdisciplinară prioritățile în arhitectura de apărare și securitate a României. În acest sens, atenția se va îndrepta: *asupra definirii structurii de securitate și apărare a României; a descrierii succinte a rolurilor principalelor instituții cu competențe în domeniul cercetat; a prezentării conținutului unor documente ce fundamentează prioritățile în materie de securitate și apărare națională în anii ce vin*. Toate acestea vor ține permanent seama atât de dublul statut al țării noastre – stat membru al NATO și al UE –, cât și de condițiile create de fenomenul globalizării.

În fine, vom cerceta politica națională de securitate și apărare și politica națională externă, în noul climat al globalizării și apartenențelor la tratate zonale sau regionale. În acest scop, vom pune accentul, pe de o parte, pe descrierea caracteristicilor noului climat al globalizării și, pe de altă parte,

pe evidențierea corelației dintre politica națională de securitate și apărare și politica națională externă.

Analiza făcută problematicii impuse de tema acestui studiu se va încheia cu concluzii și unele sugestii de ameliorare sau optimizare a activității instituțiilor cu competențe în materie de apărare și securitate, precum și a politicii naționale externe.

În scopul atingerii obiectivelor propuse, am organizat și desfășurat întregul studiu în conformitate cu următoarele ipoteze:

1) o arhitectură națională de apărare și securitate flexibilă este posibilă prin cercetarea științifică continuă a mediului național, regional și internațional de securitate;

2) cu cât instituțiile statale cu competențe în materie de apărare și securitate cunosc mai bine nevoile în domeniu și dispun de instrumentele necesare și suficiente satisfacerii lor, cu atât arhitectura de apărare și securitate națională este mai eficientă;

3) existența unei corelații înalte între politica națională de apărare și securitate și politica națională externă este indicatorul cunoașterii realității și al nevoilor de securitate ale țării.

Capitolul 1 **ROMÂNIA ÎN DIMENSIUNEA POLITICO- INSTITUȚIONALĂ A SECURITĂȚII EUROPENE**

1.1. Evoluția conceptului de securitate și apărare europeană

Evenimentele ce se produc în lume obligă constant Uniunea Europeană să joace un rol politic activ și responsabil major pe scena internațională. Progresiv, UE și-a dezvoltat mijloace – politici și instituții – care îi permit să devină un pol de stabilitate și un actor internațional semnificativ în Europa și în lume.

În continuare, se vor face referiri concrete la parcursul, în timp și spațiu, al conceptului de apărare și securitate europeană de la simpla aspirație a statelor membre ale Comunității Economice Europene până la Tratatul de la Maastricht, intrat în vigoare în 1993, și la celelalte Tratatate ale Uniunii care au aprofundat și perfecționat acest concept.

În opinia noastră, procesul definirii conceptului de apărare și securitate europeană cunoaște două etape și anume: *etapa informală* (când punerea în discuție și dezbateră conceptului s-a făcut în cadrul unor reuniuni informale ale miniștrilor de externe ale statelor membre ale Comunității Economice Europene) și *etapa formală* (începută cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht).

1.1.1. Etapa informală a evoluției conceptului de apărare și securitate europeană

Inițial, Comunitățile Europene au fost o construcție a unei Europe cu caracter fundamental economic. În condițiile de după cel de-al Doilea Război Mondial și al împărțirii Vechiului Continent în două blocuri militare – NATO și Pactul de la Varșovia – liderii europeni au considerat că fundamentarea unei piețe comune în Europa Occidentală ar putea contribui la menținerea unui climat de pace. Totuși, cum se cunoaște, ideile inițiale erau mai ambițioase. Declarația lui Shuman din 1950

făcea referire doar la crearea unei piețe comune cu libera circulație a mărfurilor, a capitalurilor și serviciilor, precum și la faptul că toate acestea făceau parte dintr-un proces de integrare al cărui obiectiv ultim ar fi constituirea unei Federații a Europei¹.

Pe de altă parte, înainte de a ne referi la unele propuneri privind securitatea și apărarea conținute de majoritatea rapoartelor politice ce au apărut de-a lungul procesului de cooperare politică europeană, apreciem interesant să amintim proiectul Comunității Europene de Apărare din 1952, lansat de ministrul francez, René Pleven, ce constituia unul dintre cele mai ambițioase proiecte din perspectivă comunitară². Acest plan prevedea crearea unei Comunități Europene de Apărare (CEA), complementară construcției euroatlantice de securitate și, prin urmare, tributar principiului de întărire a pilonului european al Alianței, potrivit proiectului extrem de ambițios al comunității politice europene, care recunoștea configurarea Europei într-o structură federală sau confederală, competentă nu numai în materie de politică externă și de apărare dar, de asemenea, în materie de integrare economică și socială, precum și în domeniul drepturilor omului. Deși Planul lui Pleven a fost respins, el a generat procesul de creare a Uniunii Europene Occidentale (UEO). Proiectul CEA a servit ca bază pentru punerea în practică a mecanismului ce făcea posibilă redactarea Tratatului de la Roma din 25 martie 1957. Consecințele eșecului CEA au devenit evidente imediat, căci ideea unei dimensiuni europene a apărării, deși rămânea prezentă în dezbaterile politice, nu se va concretiza în niciun act juridic. Eșecul acesta a avut două consecințe: integrarea Germaniei în NATO și revizuirea Tratatului de la Bruxelles, din 1948, care priva UEO de orice competență în materie militară și le transfera Alianței Nord-Atlantice.

¹ La Déclaration du 9 mai 1950, http://europa.eu/abc/symbols/9-may/decl_fr.htm

² Mónica SANJOSE ROCA, *L'identité européenne de sécurité et de défense*, <http://www.nato.int/acad/fellow/97-99/sanjose.pdf>, p. 17.

O nouă inițiativă franceză, concretizată prin Planurile Fouchet³, a pus în evidență contradicțiile și divergențele între partenerii comunitari în ceea ce privește orientarea pe care ar fi trebuit să o imprime procesului de construcție a Comunităților Europene (cooperare interguvernamentală - integrare progresivă) și, mai ales, în materie de politică externă și de apărare. Prima sa versiune presupunea crearea, grație unui tratat, a unei adevărate Uniuni Politice Europene, bazată pe cooperarea interguvernamentală privind aspecte ale relațiilor externe și de apărare în scopul creării unei politici comune. Deciziile unui eventual Consiliu al Uniunii, compus din șefi de stat și de guvern sau miniștri ai afacerilor externe urmau să fie luate prin consens și executate de o Comisie Politică constituită din înalți funcționari ai statelor membre. Era vorba nu doar de adoptarea unei politici externe comune pentru chestiuni ce reprezentau interesul comun al statelor membre, ci, de asemenea, de a întări securitatea lor împotriva „oricărei agresiuni, grație adoptării unei politici comune de apărare”⁴.

Și Planurile Fouchet au eșuat din cauza temerilor statelor ce vedeau în punerea acestora în practică riscul unei diminuări a integrării economice concepute în Tratatul fondatoare. Deși au eșuat, importanța lor este dată de faptul că dezbaterile pe care le-au generat au evidențiat cu claritate trei chestiuni fundamentale, mereu prezente în dezbaterile statelor membre asupra securității și apărării europene: *suveranitatea națională; relațiile euro-atlantice; specificitatea britanică*⁵. Practic, statele membre considerau că o politică de apărare și securitate europeană le-ar fi adus atingere suveranității naționale, la care nici un stat membru nu voia să renunțe fie și parțial, pe de o

³ ZORGHIBE, Ch., *Quelles institutions pour une défense européenne de l'Europe?*, Revue Politique et Parlementaire, septembre-octobre 1979, p. 25.

⁴ LELLOUCHE, P., *L'Europe et sa sécurité*, Assemblée Nationale, Délégation sur les Communautés Européennes, Rapport d'information n° 1294, p. 44.

⁵ GNESOTTO, Nicole, *L'Union et l'Alliance: les dilemmes de la défense européenne*, Les Notes de l'IFRI, Institut Français des Relations Internationales, Paris, juillet 1996, p. 10.

parte, și relațiilor euro-atlantice de-abia constituite, pe de altă parte.

Se poate aprecia că dezvoltarea unei cooperări politice non-instituționalizate în temeiul Tratatelor fondatoare a contribuit într-o bună măsură la dimensiunea politică a Comunităților Europene până la mijlocul anilor '80. Cooperarea Politică Europeană (CPE) s-a dezvoltat *de o manieră eminentemente informală*, pe baza reuniunilor periodice ale miniștrilor afacerilor externe și ale înalților funcționari din fiecare stat membru, complet străine de procedurile prevăzute în Tratatul fondatoare și fără un sprijin a dispozițiilor lor. Totuși, o serie de rapoarte politice marchează activitatea CPE. Raportul Davignon (1970) sau raportul Luxemburg au constituit un avans net în cooperarea cu caracter interguvernamental. Deși excludea expres domeniul concertării eforturilor statelor membre direct legate de chestiunile de securitate și apărare, se referea la chestiuni politice și economice ale securității.

Instituționalizarea Consiliului European în 1974 a permis relansarea cooperării politice și a activității comunitare. Pe de altă parte, Raportul de la Londra din 1981 reafirma o dată în plus necesitatea de a se concentra în cadrul CPE asupra problemelor de politică externă ce privesc aspecte politice ale securității, mai ales că, în epocă, în panorama internațională, evenimente cum au fost invazia Afganistan-ului de către URSS, conflictul din Malvine sau susținerea americană a activităților militare și paramilitare nicaraguiene puneau în evidență importanța adoptării unei poziții comune europene în materie de securitate și apărare. Încheierea definitivă a procesului angajat s-a produs cu Declarația de la Stuttgart⁶, în 1983. De altfel, aceasta comporta întărirea pozițiilor statelor membre față de aspectele politice și economice ale securității, însă cu excluderea inevitabilă a chestiunilor de apărare.

⁶ Declarația de la Stuttgart, <http://www.europeana.ro/index.php/2010/11/21/declaratia-de-la-stuttgart/>.

În scopul evitării afectării proiectului comunitar și pentru a încuraja dezvoltarea sa au fost întreprinse o serie de inițiative cu caracter bilateral în timpul anilor '80. Astfel, această perioadă a fost relativ fructuoasă în ceea ce privește propunerile efectuate în materie de apărare. În acest sens, se poate menționa Planul Genscher-Colombo, ce presupunea o cooperare extinsă în chestiunile de securitate, situându-se pe aceeași lungime de undă cu Raportul de la Londra, în cadrul relațiilor necesare între integrarea politică și economică. Prin urmare, un nou pas în cooperarea franco-germană cu aplicarea dispozițiilor militare ale Tratatului de la Elisée⁷ și crearea ulterioară a brigăzii franco-germane, embrionul unei viitoare armate europene, ar fi trebuit să completeze rețeaua inițiativelor privind domeniul apărării și securității europene. Chiar dacă multe dintre ele nu se concretizează în acte juridice, contribuie la constituirea unui fundament comun pentru viitorul comunitar. De fapt, aceste demersuri pregătesc, în plan psihosocial, cetățenii statelor membre pentru a accepta proiecte privind securitatea și apărarea europeană comună propuse de către conducătorii lor.

Cooperarea politică a fost definitiv instituționalizată prin Actul Unic European, din 27 ianuarie 1986⁸. Acest document ce prevedea includerea cooperării politice într-un tratat concomitent cu sistemul integrării comunitare constituia un pas înainte în procesul al cărui obiectiv final era realizarea Uniunii Europene. Deși bilanțul realizărilor în materie de apărare și securitate europeană nu este unul pozitiv, nu se pot omite demersurile făcute de către statele membre în acest sens. Practic, aceste demersuri reprezentau o experiență interesantă pentru ele grație căreia administrațiile lor au putut să se

⁷ Tratatul de la Elisée este numele sub care este cunoscut tratatul de cooperare franco-germană, semnat în 1963 de către Charles de Gaulle și Konrad Adenauer, și constituie baza reconcilierii dintre cele două state. Prin acest tratat se instituționalizează cooperarea politică dintre Franța și Germania prin aceea că prevede întâlniri periodice la cel mai înalt nivel.

⁸ L'Acte unique européen, http://europa.eu/legislation_summaries/institution_al_affairs/treaties/treaties_singleact_fr.htm.

familiarizeze cu un mod concret de gestionare a politicii externe și a securității înaintea oricărui eveniment semnificativ al realității internaționale.

Astfel, potrivit articolului 30 (Titlul III, Actul Unic European)⁹, în care erau stipulate „Dispozițiile privind cooperarea europeană în materie de politică externă”, statele membre ale Comunității se angajau „să se informeze și să se consulte asupra tuturor chestiunilor de politică externă de interes general, pentru a se asigura că influența lor combinată se exercită în maniera cea mai eficace, prin concertarea și convergența pozițiilor lor, precum și prin realizarea de acțiuni comune” (art. 30.2). La fel, aliniatul 6 al articolului 30 se referea la abordarea chestiunilor de securitate și nu diferă cu nimic de ceea ce figura în Rapoartele politice precedente menționate mai sus. Acest articol a fost desemnat cel mai mic numitor comun pe care îl puteau atinge în cursul negocierilor. În acest sens, articolul 30.6a afirmă: „Înaltele părți contractante estimează că o cooperare strânsă pe chestiunile securității europene este de natură să contribuie esențial la dezvoltarea unei identități europene în materie de politică externă. Ele sunt dispuse să-și coordoneze mai mult pozițiile privind aspectele politice și economice de securitate”. O dată în plus, această afirmație susține excluderea chestiunilor relative la apărare în cadrul cooperării și absența voinței politice din partea statelor membre pentru a se concentra pe materiile din spectrul organizațiilor internaționale competente.

În acest sens, articolul 30.6.c) declara de o manieră explicită supremația Alianței Nord-Atlantice și recunoașterea clară din partea Comunităților a incapacității lor de a include o reglementare defensivă minimă: „dispozițiile prezentului titlu nu sunt un obstacol în calea existenței unei cooperări mai strânse în domeniul securității între unele din Înaltele Părți Contractante în cadrul Uniunii Europei Occidentale și a Alianței Atlantice”.

⁹ Acte unique europeen, <http://mjp.univ-perp.fr/europe/1986aue3.htm>.

După câțiva ani de aplicare a Actului Unic European, dinamica procesului de integrare europeană a pus în evidență, într-un context de transformare a concepției tradiționale a securității internaționale, necesitatea ca statele membre ale Comunităților Europene să aprofundeze tot ceea ce avea legătură cu Politica Externă și de Securitate Comună. Pe de o parte, în primul rând, perspectiva unei piețe unice în 1993 pretindea armonizarea inevitabilă a politicilor de control a exporturilor de arme, de produse și de tehnologii cu utilizare mixtă (civilă și militară). Pe de altă parte, accelerarea negocierilor relative la Uniunea Economică și Monetară și convocarea unei Conferințe interguvernamentale păreau să reclame indispensabilă instaurare paralelă a unei Uniuni Politice¹⁰ sub auspiciile eficacității, ale unei mai mari legitimități, unități și coerență¹¹, între altele, ținând seama de reunificarea Germaniei, care constituia un impuls decisiv în domeniul construcției politice. În cadrul acestei noi concepții a securității internaționale, potrivit căreia devenea necesar să se ajungă la stabilizarea Europei Centrale și Orientale, realizarea unui parteneriat cu Rusia și Turcia, reorientarea relațiilor transatlantice, definirea unei politici comune pentru Mediterana, ca și experiența comunitară din criza Golfului, dezbaterile asupra uniunii politice au fost marcate de discuția asupra dezvoltării adecvate a apărării europene.

1.1.2. Etapa evoluției formale (instituționalizate) a conceptului de apărare și securitate europeană

În cadrul acestei etape, se vor prezenta principalele documente referitoare la apărarea și securitatea europeană, elaborate la diferite reuniuni oficiale ale reprezentanților statelor membre și date publicității. De asemenea, se vor evidenția și

¹⁰ REMACLE, Eric, *Les dispositions du Traité de Maastricht: Politique Étrangère et de Sécurité Commune de l'Union Européenne*, Études Internationales, vol. XXIII, n°2, juin, 1992, p. 379.

¹¹ TSAKALOYANNIS, P., *The European Union as a Security Community*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1996, p. 92.

prounerile privind crearea de instituții care au competențe în materie de apărare și securitate europeană, mai ales, prin seria de tratate ale Uniunii semnate de către statele membre.

Realizările din cadrul Uniunii Economice și Monetare și necesitatea unei mai mari coerențe politice între cele 12 state membre au motivat convocarea a două conferințe interguvernamentale, una economică și alta politică.

În acest context și având în vedere conferința interguvernamentală privind crearea uniunii politice de la Dublin din iunie 1990, bazele Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC) au fost negociate pentru ca acestea să poată constitui unul din pilonii extra-comunitari de inclus în viitorul Tratat al Uniunii Europene. Instaurarea cadrului instituțional grație PESC a fost evidențiată ca o mare realizare în construcția europeană. PESC deschidea calea „emergenței unei dimensiuni politice majore, menite să echilibreze supremația americană pe plan internațional și să dea un impuls orientărilor unei noi etape europene la nivelul întregului continent care, de la acel moment, era eliberat de logica blocurilor și a supremației superputerilor”¹².

Primele propuneri vizau dezvoltarea unei veritabile politici europene a armamentelor, introducerea unei clauze de asistență mutuală în tratatele care reglementează organizarea și funcționarea UE, subordonarea UEO Consiliului European ca prim pas spre integrarea organică și un element dintre cele mai importante, modificarea procesului de luare a deciziilor privind aspectele politicii externe și de securitate, prevăzând aplicarea principiului majorității în sistemul de vot, mult mai eficace și mai coerent cu procesul integrării. Totuși, divergențele între state privind Politica Externă și de Securitate Comună și eventuala includere a apărării comune au devenit evidente pe parcursul procesului de negocieri din cel puțin două motive.

¹² REMACLE, Eric, *L'émergence de l'Union européenne comme pôle stratégique majeur du continent*, în *MEMENTO défense-désarmement 1992: L'Europe et la sécurité internationale*, Institut Européen de Recherche et d'Information sur la Paix et la Sécurité, n°168-171, avril-juillet 1992, p. 101.

Mai întâi, pentru că apărarea este un domeniu legat de suveranitate, iar cedarea acesteia către o organizație supra-națională nu a reprezentat niciodată o opțiune agreată de actorii statali și, apoi, din cauza diferitelor concepții asupra securității și apărării (atlantiștii versus europeniștii) iar, în anumite cazuri, din cauza unei percepții diferite asupra amenințării politico-militare, ceea ce făcea ca un acord să fie dificil de atins, chiar pe plan interguvernamental.

Aceste divergențe au condus la formarea a două blocuri bine definite în jurul mesei negocierilor. Pe de o parte, Olanda, Portugalia și birocrăția conducătoare a NATO, care miza pe opțiunea pilonului european al Alianței. Poziția britanică era favorabilă întăririi autonomiei UEO ca braț înarmat al Uniunii, și ideii de a lăsa instituțiile comunitare departe de chestiunile relative la securitate și apărare, în așa fel încât câmpul său de acțiune să se limiteze la operațiuni de mică *intensitate și în același timp la menținerea unei strânse legături cu instituțiile Alianței*. Pe de altă parte, Franța se situa net pe o altă poziție – crearea de structuri europene de apărare și securitate –, la fel ca Germania, în fruntea unui bloc ce cuprindea Belgia, Grecia și Spania. Jacques Delors¹³, atunci președinte al Comisiei Europene, sublinia necesitatea realizării unei structuri clar europene în materie de securitate, dar compatibilă cu NATO, cu propriile forțe armate, coordonate între ele. În special, germanii susțineau ideea unei alianțe binare, adică integrarea în Alianță prin doi piloni: pilonul transatlantic și pilonul european, ambele având același statut.

În acest scop, UEO va constitui componenta defensivă a Uniunii Europene, până la integrarea sa, menținând o colaborare strânsă cu structurile atlantice¹⁴. Aceste divergențe au fost la originea faptului că apărarea devenea tema blocajului negocierilor¹⁵, cu ocazia Conferinței interguvernamentale

¹³ DELORS, J., *European Integration and Security*, Survival, vol. 33, n°2, mars-avril 1991, pp. 99-109.

¹⁴ BARBE, E., *Relaciones internacionales*, Tecnos, 1995, p. 130.

¹⁵ BARBE, E., *op. cit.*, p. 126.

asupra uniunii politice, ce va duce la o PESC bazată pe minime prevederi.

Consiliul European de la Roma (14-15 februarie 1990) marca debutul Conferinței interguvernamentale privind uniunea politică. Acesta exprima vocația Uniunii Europene de a aborda aspecte privind politica externă și securitate, ca și controlul și exportul armamentelor, dezarmarea, chestiunile relative la Conferința de Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), operațiunile de menținere a păcii, cooperarea în materie de armament și neproliferare. Analiza chestiunilor de politică externă și securitate ce ar fi revenit UE evidențiază tendința creșterii substanțiale a rolului acesteia în ceea ce privește apărarea și securitatea europeană.

Președinția luxemburgheză¹⁶ a supus atenției miniștrilor reuniți la 4 februarie 1991 ideea definirii, la termen, a unei politici de apărare comună, încurajată de o opinie publică ce solicita o intervenție comunitară eficientă în criza din Golf. Definirea politicii de securitate și apărare comporta transformarea rolului UEO în axă a relațiilor unui sistem de „interlocking institutions” și în centru de elaborare a politicii europene de apărare, condusă prin orientările generale ale Consiliului European. Acest concept a fost contestat în cursul negocierilor, mai ales de Regatul Unit și de Olanda, în favoarea unei organizări a apărării în Europa ce nu aduce atingere rolului preponderent al NATO în domeniu.

Opiniile diferite privind politica externă și de securitate europeană continuă să se facă cunoscute cu ocazia diferitelor întâlniri ale reprezentanților statelor membre. Astfel, la întâlnirea informală a miniștrilor afacerilor externe discuțiile s-au purtat tot între două tabere – una care susținea a ideea că UEO este brațul armat al UE și cea de a doua care aprecia că UEO ar trebui să rămână pilonul european al Alianței Nord-Atlantice. În acest sens, declarația anglo-italiană, din 4 octombrie 1991, pune accent pe relația specială dintre UEO și

¹⁶ TSAKALOYANNIS, P., *op. cit.*, p. 117.

SUA, exprimată prin Alianță, aceasta fiind un element esențial al securității europene.

Un al doilea document bilateral ce se cuvine menționat este cel al „Inițiativei franco-germane în materie de Politică Externă, Securitate și Apărare”, din 16 octombrie 1991¹⁷. Acesta se referea, în principal, la: domeniile prioritare ale PESC; relația dintre UEO și UE; cooperarea între UEO și NATO. Carta franco-germană propunea întâlniri sistematice între șefii de stat ai țărilor membre ale UEO. De asemenea, ea semnala necesitatea ca, în calitate de organism ce reprezintă interesele comunitare, Comisia să fie constant informată de președintele UEO. La fel, ea propunea crearea unei Agenții Europene a Armamentelor pentru a consolida cooperarea în materie de armament și transformarea Institutului UEO pentru studii asupra securității într-o academie europeană pentru securitate și apărare. De altfel, chestiunile operaționale s-au abordat prin crearea unui grup de planificare militară în cadrul UEO și constituirea de unități militare ce vor acționa sub comanda și controlul acesteia. Obiectivul final prevăzut era integrarea UEO în UE și transformarea brigăzii franco-germane în una europeană ce ar fi reunit într-o manieră progresivă toate statele membre ale UEO și ar fi pus bazele unei viitoare structuri militare integrate în Uniune.

Toate acțiunile întreprinse de către statele membre în direcția constituirii unei apărări și securități europene de până acum au permis ca în proiectul *Tratatului de la Maastricht* să se includă prevederi privind securitatea și apărarea europeană, rezultat al unui consens al participanților la Consiliul European de la Maastricht. Astfel, proiectul sublinia că PESC va include în viitor dezvoltarea unei politici de apărare comună ce va putea conduce, cu timpul la o apărare comună¹⁸.

¹⁷ ARMAILLE, B., *L'architecture européenne de défense. Aide-mémoire à l'usage du chercheur*, Les Cahiers du CREST, décembre 1991, pp. 174-177.

¹⁸ Le traité de Maastricht, <http://www.touteleurope.eu/fr/organisation/droit-communautaire/les-traites/presentation/le-traite-de-maastricht-1992.html>.

În Tratatul de la Maastricht, Titlul V se referea la Politica Externă și de Securitate Comună, ca pilon extra-comunitar de natură interguvernamentală și care lăsa în suspans chestiunile de securitate și apărare europeană. În opinia noastră, totuși acest Tratat a jucat un rol important în instituționalizarea apărării și securității europene. Practic, acesta definea PESC prin: principii, rol și coordonare a instituțiilor; coordonarea între state pe scena mondială; cooperare structurată permanentă; definirea progresivă a unei politici de apărare comună; Agenția Europeană de Apărare (art. 23-46).

Totuși, absența unui diagnostic comun¹⁹, insuficiența și ineficacitatea instrumentelor prevăzute și adoptarea deciziilor cu unanimitate au zdruncinat speranțele de a vedea funcționând PESC în primii săi ani de viață și a subliniat necesitatea unei reforme a Conferinței interguvernamentale din 1996²⁰.

Tratatul de la Amsterdam a introdus reforme modeste care nu fac decât să constate schisma și absența intereselor comune între statele europene într-un domeniu în care este ușor să rănești susceptibilitățile naționale. Desigur, Tratatul de la Amsterdam încearcă să introducă o serie de ameliorări pentru a depăși deficiențele detectate până la acel moment în funcționarea PESC, cu temerile statelor membre care nu erau gata să efectueze schimbări într-adevăr substanțiale în materie de suveranitate națională.

PESC, așa cum a fost ea concepută în Titlul V al Tratatului de la Maastricht, a făcut dovada incapacității sale de a răspunde rapid situațiilor de urgență și de criză ce au avut loc în perioada respectivă. Din punct de vedere formal, Tratatul de la

¹⁹ VAN HAM, P.: "La construction d'une Europe politique: la Politique Étrangère et de Sécurité Commune", dans *Entre Union et Nations*, (dir). A.M. LE GLOANNEC, Ed. Presses de la Fondation Nationale de Sciences Politiques, Paris, 1998, p.230.

²⁰ STARK, H.: "Quelle politique étrangère pour les Quinze?", dans "Quels avensirs pour l'Union européenne?", *Ramses 96*, Synthèse annuelle de l'actualité mondiale, Dunon, Institut Français des Relations Internationales, Paris 1996, p.324.

Amsterdam efectuează o reformulare a Titlului V în totalitatea sa, în așa fel încât lectura dispozițiilor referitoare la PESC devine mai clară, reafirmând totodată obiectivele sale în noul articol 11, grație inserției noțiunii de integritate națională și de menținere a frontierelor externe și încorporând, de asemenea, principiul solidarității și loialității între statele Uniunii. Reformele efectuate au vizat să transforme PESC într-un instrument capabil să preceadă evenimentele internaționale, de o manieră în care să depășească caracterul său reactiv și ca UE să capete un grad mai mare de continuitate, eficacitate și coerență.

Concluziile Consiliului European de la Madrid, din decembrie 1995, marchează debutul Conferinței interguvernamentale pentru reforma dispozițiilor Tratatului Uniunii Europene sub deviza: „adaptarea Uniunii la nevoile de astăzi”. Astfel, cele 15 state membre din acea perioadă se angajau să întreprindă, în următorii cinci ani, o serie de acțiuni cum ar fi pregătirea și deschiderea negocierilor pentru extinderea Uniunii spre țările din Europa Centrală, Orientală și de Sud și stabilirea unei noi arhitecturi europene de securitate. Decizia de pregătire a conferinței interguvernamentale din 1996 a fost luată de Consiliul European de la Corfu și s-a materializat prin crearea unui **Grup de reflecție** compus dintr-un reprezentant al fiecărui stat membru, al Comisiei și al Parlamentului European. Subiectele ce au constituit obiectul discuțiilor se refereau la: reforma instituțiilor, PESC și introducerea unei politici de apărare; cetățenia europeană; securitatea internă; instrumentele și principiile Uniunii. Negocierile au pus în evidență voința statelor membre de a îmbunătăți cooperarea în materie de politică externă în vederea eliminării absenței răspunsurilor efective ale UE la crizele și conflictele de pe continent și din lume, așa cum s-a întâmplat în timpul crizei iugoslave.

În cadrul PESC, Uniunea a ajuns rar la poziții unitare în materie de securitate prin inițiative cum este „Pactul de stabilitate”, adoptat pe baza acțiunilor comune ale articolului J3. Acesta este motivul pentru care a fost evidentă necesitatea de a convoca Conferința interguvernamentală menită să facă o

analiză a dispozițiilor din Titlul V. În plus, Pactul de stabilitate făcea referire la termenul limită 1998 conținut în articolul XII al Tratatului de la Bruxelles, ce prevedea eventuala disoluție a UEO. Agenda asupra securității europene în 1996 cuprindea trei puncte fundamentale: transformarea și extinderea NATO spre est; legăturile transatlantice, adică redefinirea rolului SUA în noul sistem de securitate și atitudinea sa față de consolidarea pilonului european al Alianței Atlantice; acordul cadru al OSCE asupra modelului de securitate pentru secolul al XXI-lea²¹. Conferința interguvernamentală urmărea alte elemente decât pregătirea pentru intrarea în cea de a treia fază a Uniunii Economice și Monetare, la 1 ianuarie 1999, pregătirea bugetelor pentru perioada 1999-2004 și deschiderea negocierilor de aderare. Acești factori, îndeosebi primul dintre ei, antrena o serie de consecințe nu doar economice ci și politice, în domeniul securității și apărării, mai ales din cauza repercusiunilor asupra politicilor bugetare ale membrilor comunitari. Progresele spre o Politică Externă și de Securitate Comună impunea definirea unei serii de interese vitale pentru Uniune, mai ales în vederea stabilirii unei viitoare apărări comune, în așa fel încât această politică să poată să joace un rol stabilizator pe planul securității.

Deși se urmărea un obiectiv comun – stabilirea unei politici de apărare – pozițiile statelor prezentau divergențe insurmontabile în privința mijloacelor pentru a-l atinge. Astfel, Regatul Unit își menținea refuzul de a vedea o apărare europeană dezvoltată în cadrul procesului de construcție europeană în sânul PESC. În același timp, se reitera ideea de a transforma UEO în forum adecvat, sub anumite condiții și limitări, și aceasta, de o manieră autonomă.

Date fiind diferitele poziții ale statelor membre, instituțiile Uniunii s-au arătat favorabile articulării unei identități în materie de securitate și apărare în cadrul Uniunii, grație fuziunii

²¹ ROTFLED, A. D., *Europe: in search of cooperative security*, SIPRI Yearbook 1997, Armaments, Disarmament and International Security, Stockholm International Peace Research Institute, Oxford University Press, 1997, p. 127.

UEO/UE. În acest scop, Comisia, în Raportul din 28 februarie 1996, recomanda introducerea în Tratatul Uniunii angajamentul de realizare a Misiunilor de la Petersberg²², și stabilea calendarul pentru integrarea graduală a UEO în UE. De altfel, ea reamintea necesitatea unei mai bune integrări a sectorului armamente în regulile generale ale Tratatului, oportunitatea creării unei agenții europene de armamente și o politică coerentă în materie de politică externă pentru ca securitatea și apărarea europeană să fie mai eficace și mai coerente.

Pe de altă parte, Parlamentul European pleda pentru definirea unei politici comunitare în materie de securitate și apărare și pentru elaborarea unei strategii comune în cadrul organizațiilor internaționale competente în materie. În plus, în ceea ce privește apărarea, Parlamentul European insista pe absorbția competențelor proprii Uniunii Europene Occidentale de către UE.

Tratatul de la Amsterdam a venit cu o serie de prevederi în materie de apărare și securitate europeană. Astfel, modificările din Preambul și ale articolului B exprimă voința statelor membre de a construi o bază mai solidă formulării unei politici de apărare comună. În acest sens, al nouălea considerent din Preambul și al doilea paragraf al articolului B se referă la dezvoltarea unei politici externe și de securitate comună „inclusiv definirea la termen a unei politici de apărare comună care ar putea conduce la o apărare comună”²³. Această afirmație elimină definitiv aluzia vagă la apărarea comună conținută de Tratatul de la Maastricht „care ar putea conduce, la momentul prielnic, la o apărare comună”²⁴.

În Tratatul de la Amsterdam, obiectivele PESC sunt formulate în articolul 11 și printre ele figurează următoarele:

²² Les Missions de Petersberg, <http://www.operationspaix.net/Missions-de-Petersberg>

²³ Tratatul de la Amsterdam, <http://www.europeana.ro/comunitar/tratate/tratatul%20de%20la%20amsterdam%20text.htm>, art. 1.

²⁴ Tratatul de la Maastricht, http://ro.wikipedia.org/wiki/Tratatul_de_la_Maastricht, Titlul V.

apărarea independenței și integrității Uniunii; menținerea păcii și consolidarea securității internaționale conform principiilor Cartei ONU, Actului final de la Helsinki și obiectivelor Cartei de la Paris, inclusiv cele referitoare la frontierele externe. Aluzia la integritatea Uniunii și la frontierele externe reflectă că UE vizează noi obiective, cum ar fi cele ce privesc securitatea și apărarea, pe care le survolase timid în Tratatul de la Maastricht. Astfel, se încearcă atingerea acestor obiective grație acțiunii Consiliului European care are competența de a defini principiile și orientările generale în ceea ce privește subiectele ce au repercusiuni în domeniul apărării, ca și strategiile comune pe care Uniunea ar trebui să le aplice în domeniile în care statele membre vor avea importante interese comune. Aceste strategii astfel definite vor fi aplicate de Consiliu, care va adopta acțiunile și pozițiile comune. Articolul 17 al Tratatului de la Amsterdam conține reformele introduse și care sunt completate prin Protocolul nr. 1 referitor la numitul articol și Declarațiile Actului Final, îndeosebi la cea de-a doua, care face referire la intensificarea cooperării între Uniunea Europeană și UEO, și la cea de-a treia, referitoare la Uniunea Europei Occidentale.

Câmpul de manifestare a PESC s-a extins odată cu Tratatul de la Amsterdam, prin precizarea că UEO, în calitate de parte integrantă a dezvoltării Uniunii, „asistă Uniunea în definirea aspectelor de politică externă și de securitate comună” și „elaborează și pune în practică deciziile și acțiunile Uniunii care au implicații în domeniul apărării” conform directivelor emise de Consiliu²⁵.

Formularea articolului 17 denotă mai multă hotărâre căci înlocuiește tonul de petiție al articolului 14 din Tratatul de la Maastricht printr-un altul mai imperativ și mai constrângător atunci când afirmă că UEO, ca parte integrantă a dezvoltării Uniunii, „asistă Uniunea în definirea aspectelor de politică externă și de securitate comună” și menționează recursul la UEO prin UE „pentru elaborarea și punerea în practică a

deciziilor și acțiunilor Uniunii care au implicații în domeniul apărării” în conformitate cu directivele emise de Consiliu. Pe temeiul acestor considerații, articolul 17 prevede posibilitatea de a integra UEO în UE prin decizie prealabilă și unanimă în cadrul Consiliului și potrivit procedurilor constituționale ale statelor membre. Aceasta nu înseamnă că există un timp determinat pentru a adopta o asemenea decizie, ceea ce extinde caracterul său constrângător. Această prevedere este conținută într-un text juridic, ceea ce reprezintă un avantaj relativ în raport cu prevederile Tratatului de la Maastricht.

Consiliul European va fi întotdeauna investit cu puteri ce îi permit să gestioneze politica generală în cadrul PESC, chiar dacă Tratatul de la Amsterdam a concretizat mai mult aceste puteri. Consiliul European este însărcinat cu definirea principiilor și orientărilor generale ale politicii externe și a securității comune, inclusiv aspectele ce au repercusiuni în domeniul apărării (articolul 13).

Procedura de adoptare a deciziilor referitoare la domeniul militar sau al apărării rămâne cea a unanimității. Specificitatea celui de-al doilea pilon prezintă, în opinia noastră, două dificultăți semnificative. Mai întâi, implicațiile pe care le poate avea majoritatea calificată în domeniul politicii externe și al securității comune, având în vedere că apărarea ține de suveranitatea statelor membre. Apoi, dacă se examinează reversul medaliei, o decizie adoptată prin procedura amintită ar putea avea consecințe nedorite pentru credibilitatea UE pe scena internațională și ar pune în discuție acțiunea în ansamblul său. Propunerea Parlamentului European referitoare la posibilitatea de a adopta, prin majoritate calificată, anumite acțiuni comune de tip militar a fost respinsă ca și cele referitoare la posibilitatea de a aplica mecanismul de cooperare întărită. Pentru a ameliora, într-un fel și într-o oarecare măsură, acest neajuns, Tratatul de la Amsterdam a introdus procedura abținerii constructive pentru a echilibra efectele categorice ale unanimității, revinându-se la formalizarea juridică practică stabilită anterior, prin Declarația nr. 27, anexă la Tratatul de la Maastricht. Articolul 23 se

²⁵ Cf. Mónica SANJOSE ROCA, *art. cit.*, p. 68.

exprimă în termenii următori: „Deciziile ce se relevă din prezentul titlu sunt luate de Consiliu statuând cu unanimitate. Abținerile membrilor prezenți sau reprezentanți nu împiedică adoptarea acestor decizii. Astfel, orice stat ce nu dorește să se vadă constrâns să aplice o decizie anume ar putea refuza să o facă, emițând o declarație formală care nu va împiedica celelalte state și care vor recunoaște expres că decizia adoptată de aceștia angajează Uniunea într-o asemenea calitate. Consecințele practice ce rezultă dintr-o abținere privesc finanțarea acestui tip de operații. Cheltuielile aferente operațiilor cu implicații militare sau în cadrul apărării sunt realizate din bugetele naționale și nu din bugetul comunitar constituit potrivit produsului național brut al statelor membre. Un stat nu se va vedea astfel niciodată constrâns să finanțeze o operațiune în privința căreia el s-a abținut. Natura interguvernamentală a procesului de luare a deciziilor face posibilă blocarea funcționării UE pe această dimensiune. De aceea, aprobarea regulilor abținerii constructive oferă posibilitatea ameliorării sistemului.

Unul dintre aspectele capitale pentru securitatea europeană a fost constituită de integrarea misiunilor Petersberg în Tratatul de la Amsterdam. Formalizarea juridică a misiunilor definite în Declarația de la Petersberg emisă de UEO în 1992 constituie una dintre prevederile cele mai semnificative pentru ceea ce a însemnat construcția Identității Europene de Securitate și Apărare plecând de la Uniunea Europeană. Articolul J7.2 include în domeniul material al PESC „misiunile umanitare și de evacuare, misiunile de menținere a păcii și misiunile de gestionare a crizelor, inclusiv misiunile de restabilire a păcii”²⁶. Astfel, UE era dotată cu instrumentul necesar pentru îndeplinirea misiunilor menționate anterior. Acest instrument era reprezentat de unități militare ale statelor membre ale UEO, care asigurau comanda, conform noului concept de securitate și

²⁶ Missions de Petersberg, http://fr.wikipedia.org/wiki/Missions_de_Petersberg.

de apărare reclamat de noul context internațional. Altfel spus, UEO permitea Uniunii Europene să se doteze cu o capacitate operațională care era în același timp cea a statelor membre.

De asemenea, referirea la acest tip de misiune a fost inclusă în Tratatul de la Amsterdam ca problemă legată de securitatea Uniunii în cadrul PESC. Aceste misiuni erau apreciate ca un mod de a concretiza o capacitate operațională potențială (art.17.2). Toate statele membre UE beneficiau de aceleași drepturi când se va pune problema participării la aceste operații potrivit sistemului de *opting in* conform cu ceea ce este prevăzut la articolul 17.3. Consiliul, de comun acord cu instituțiile UEO, adoptă modalitățile practice necesare pentru a permite statelor membre ce vor contribui la tipul de misiuni menționate să beneficieze de o deplină participare și de aceleași drepturi și obligații atunci când se planifică și se adoptă decizii. De altfel, chiar și statele care inițial s-au abținut pot, dacă vor, ulterior, să participe la aceste misiuni.

În opinia noastră, *Tratatul de la Nisa* aduce completări semnificative în ceea ce privește politica externă și de securitate comună. Astfel, articolul 17 afirmă că: „Politica externă și de securitate comună cuprinde aspectele referitoare la securitatea Uniunii, inclusiv definirea progresivă a unei politici de apărare comune, care ar putea conduce la o apărare comună, în cazul în care Consiliul decide astfel. În acest caz, Consiliul recomandă statelor membre să adopte o decizie în acest sens, în conformitate cu cerințele lor constituționale”²⁷. Totodată, se face referire la faptul că politica Uniunii în materie de securitate și apărare, nu aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate și de apărare a anumitor state membre, respectă obligațiile ce decurg din Tratatul Atlanticului de Nord pentru anumite state membre care consideră că apărarea lor comună se realizează în cadrul NATO și este compatibilă cu politica comună de securitate și de apărare stabilită în acel cadru.

²⁷ Tratatul de la Nisa, <http://uniuneauropeana.sitestudio.org/images/documente/Tratatul%20de%20la%20Nisa%202001.pdf>, art. 17.

De asemenea, ca aspect pozitiv, se cuvine menționat faptul că definirea progresivă a unei politici de apărare comună este susținută, în măsura în care statele membre consideră potrivit, de cooperarea lor în materie de armament.

În același timp, Tratatul de la Nisa include misiunile umanitare și de evacuare, misiunile de menținere a păcii și misiunile cu forțe combative pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiunile de restabilire a păcii.

Pe de altă parte, Tratatul de la Nisa face precizarea că „deciziile cu implicații în domeniul apărării, care fac obiectul prezentului articol, se adoptă fără a aduce atingere politicilor și obligațiilor menționate la alineatul (1) paragraful al doilea”²⁸. În plus, Tratatul nu împiedică dezvoltarea unei cooperări mai strânse între două sau mai multe state membre la nivel bilateral, în cadrul Uniunii Europei Occidentale (UEO) și al NATO în măsura în care această cooperare nu contravine cooperării prevăzute de prezentul titlu și nici nu o împiedică.

O altă prevedere referitoare la Politica externă și de securitate comună este stipulată în articolul 25 al Tratatului de la Nisa. În esență, acest articol se referă la următoarele aspecte:

- Fără a aduce atingere articolului 207 din Tratatul de instituire a Comunității Europene, un Comitet politic și de securitate urmărește situația internațională în domeniile care țin de politica externă și de securitatea comună și contribuie la definirea politicilor emițând avize adresate Consiliului, la cererea acestuia sau din proprie inițiativă. De asemenea, Comitetul supraveghează punerea în aplicare a politicilor convenite, fără a aduce atingere competențelor președinției și Comisiei;

- Comitetul exercită, sub autoritatea Consiliului, controlul politic și conducerea strategică a operațiunilor de gestionare a crizelor. Consiliul poate autoriza Comitetul ca, în vederea unei operațiuni de gestionare a crizei și pe durata acesteia, în conformitate cu cele stabilite de Consiliu, să ia deciziile

²⁸ *Ibidem*, art.17 (3).

corespunzătoare de control politic și de conducere strategică a operațiunii, fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 47 al Tratatului de la Nisa.

La rândul său, articolul 27 A din Tratatul de la Nisa se referă la alte aspecte ale Politicii externe și de securitate comună a UE. Astfel, se face precizarea conform căreia cooperarea consolidată într-unul din domeniile menționate de prezentul titlu are ca scop să salvgardeze valorile și să servească interesele Uniunii în ansamblul său, afirmându-i identitatea ca actor coerentă pe scena internațională. Aceasta cooperare respectă:

- principiile, obiectivele, orientările generale și coerența politicii externe și de securitate comună, precum și deciziile luate în cadrul acestei politici;
- competențele Comunității Europene;
- coerența între ansamblul politicilor Uniunii și acțiunea sa externă.

Totodată, prin prevederile articolelor 27 B, C, D și E, se precizează metodologia prin care statele membre pot accede la cooperarea consolidată în materie de politică externă și securitate comună, precum și maniera de adoptare a deciziilor în acest domeniu.

Tratatul de la Lisabona reia metoda tradițională de modificate a tratatelor europene. Acesta modifică tratatele existente dar nu le înlocuiește. După intrarea sa în vigoare, Uniunea Europeană va fi condusă prin două tratate: Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE).

În privința acțiunilor externe și Politicii Externe și de Securitate Comună, Tratatul de la Lisabona vine cu o serie semnificativă de prevederi²⁹. Mai întâi, se fac referiri cu privire la acțiunile externe ale Uniunii Europene. În acest sens, se

²⁹ Conférence des représentants des gouvernements des Etats membres (Traité de Lisbonne modifiant le Traité sur l'Union Européenne et le Traité Instituant la Communauté Européenne), <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cg00014.fr07.pdf>.

afirmă următoarele³⁰: pe scena internațională, acțiunea Uniunii se bazează pe principiile care au fundamentat crearea, dezvoltarea și extinderea sa și care vizează să promoveze în restul lumii democrația, statul de drept, caracterul universal și indivizibil al drepturilor omului și libertățile fundamentale, respectul demnității umane, principiile de egalitate și solidaritate și respectul principiilor Cartei ONU și ale Dreptului Internațional.

În ceea ce privește Politica Externă și de Securitate Comună, Tratatul de la Lisabona cuprinde atât dispoziții comune, cât și specifice domeniului reglementat. În calitate de dispoziții comune, sunt menționate următoarele:

- acțiunea Uniunii pe scena internațională se bazează pe principiile, urmărește obiectivele și este condusă conform dispozițiilor generale prevăzute în primul capitol al Tratatului;

- competențele Uniunii în materie de Politică Externă și Securitate Comună acoperă toate domeniile politicii externe, ca și ansamblul chestiunilor referitoare la securitatea Uniunii, inclusiv definirea progresivă a unei politici de apărare comune care poate conduce la o apărare comună;

- Politica Externă și de Securitate Comună se supune regulilor și procedurilor specifice. Este definită și pusă în practică de Consiliul European și Consiliul UE, care decid, de regulă, cu unanimitate. Această politică este implementată prin Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afacerile Externe și Politica de Securitate și de către statele membre, conform tratatelor. Rolurile specifice Parlamentului European și Comisiei sunt conținute în tratatele Uniunii;

- Uniunea conduce, definește și pune în practică o Politică Externă și de Securitate Comună fundamentată pe dezvoltarea solidarității politice reciproce a statelor membre, pe identificarea chestiunilor ce prezintă un interes general și pe realizarea unui grad înalt de convergență a statelor membre;

³⁰ *Ibidem*, capitolul 1, articolele 10 A și 10B.

- Uniunea își identifică interesele strategice, fixează obiectivele, definește orientările generale și adoptă deciziile necesare. Consiliul UE elaborează politica externă și de securitate comună și ia deciziile necesare definirii și punerii în practică a acestei politici, pe baza orientărilor generale și a liniilor strategice definite de Consiliul European;

- Punerea în practică a politicii externe și de securitate comună de către Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afacerile Externe și Politica de Securitate se face folosind mijloacele statelor membre și pe cele ale UE. Bineînțeles, Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afacerile Externe și Politica de Securitate îndeplinește și alte sarcini în domeniul de competență (de exemplu, prezidează Consiliul de afaceri externe, pune în practică deciziile adoptate de către Consiliul European și Consiliul Uniunii);

- Cooperarea Uniunii și a statelor membre în cadrul organizațiilor internaționale în scopul punerii în valoare a intereselor comune.

În același timp, Tratatul vorbește de o Politică de Securitate și Apărare Comună (PSAC)³¹. În acest sens, se fac următoarele precizări:

- Politica de Securitate și Apărare Comună este parte integrantă din PESC. Ea asigură Uniunii o capacitate operațională sprijinindu-se pe mijloace militare și civile. Astfel, Uniunea se implică activ, direct și responsabil în executarea de misiuni în afara teritoriului său. În acest scop, Uniunea se bazează pe capacitățile furnizate de către statele membre;

- Politica de Securitate și Apărare Comună include definirea progresivă a unei politici de apărare comună a Uniunii. Ea va conduce la o apărare comună, din momentul în care Consiliul European, statuând cu unanimitate, va decide astfel. El recomandă, în acest caz, statelor membre să adopte o decizie în acest sens conform regulilor lor constituționale respective;

- Statele membre pun la dispoziția Uniunii, pentru punerea în practică a PSAC, capacități civile și militare pentru a contribui la obiectivele definite de Consiliu. De asemenea, statele membre care își constituie forțe multinaționale pot să le pună la dispoziția acțiunilor derulate sub PSAC;

- Statele membre se angajează să-și îmbunătățească progresiv capacitățile militare;

- Agenția Europeană de Apărare (AEA) identifică nevoile operaționale, promovează măsuri pentru a le satisface, contribuie și, dacă este cazul, pune în practică toate măsurile utile pentru consolidarea bazei industriale și tehnologice a sectorului de apărare, participă la definirea unei politici europene în domeniul capacităților și armamentului și asistă Consiliul UE în evaluarea îmbunătățirii capacităților militare;

- Deciziile referitoare la PSAC sunt adoptate de Consiliul UE cu unanimitate de voturi, la propunerea Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru Afacerile Externe și Politica de Securitate sau la inițiativa unui stat membru;

- Consiliul UE poate încredința realizarea unei misiuni, în cadrul Uniunii, unui grup de state membre pentru a prezerva valorile Uniunii și a-i servi interesele;

- În cazul în care un stat membru ar fi obiectul unei agresiuni armate asupra teritoriului său, celelalte state membre trebuie să-i dea ajutor și asistență prin toate mijloacele, conform articolului 51 al Cartei ONU. Se cuvine precizat că angajamentele și cooperarea în domeniul apărării conforme cu calitatea de membru al NATO rămân fundamentul apărării lor colective și instanța de punere a sa în practică;

- Misiunile în care Uniunea poate recurge la mijloace militare și civile includ: acțiunile referitoare la dezarmare; misiunile umanitare și de evacuare; misiunile de consiliere și asistență militară; misiunile de prevenire a conflictelor și de menținere a păcii; misiunile forțelor de luptă pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiunile de restabilire a păcii și operațiile de stabilizare la sfârșitul conflictelor;

³¹ Ibidem, art. 28A, 28 B, 28C, 28D, 28E,

- Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, sub autoritatea Consiliului Uniunii și în contact permanent cu Comitetul Politic și de Securitate, veghează la coordonarea aspectelor militare și civile ale acestor misiuni;

- Statele membre ce participă la realizarea misiunii informează regulat Consiliul UE de starea misiunii din proprie inițiativă sau la solicitarea unui stat membru;

- Agenția Europeană de Apărare are următoarele misiuni: identificarea obiectivelor de capacitate militare a statelor membre și evaluarea respectării angajamentelor de capacitate subscrise de către statele membre; promovarea unei armonizări a nevoilor operaționale și adoptarea de metode de achiziție performante și compatibile; propunerea de proiecte multilaterale pentru a îndeplini obiectivele în termeni de capacitate militare și de asigurare a coordonării programelor executate de statele membre și gestionarea programelor de cooperare specifice; susținerea cercetării în materie de tehnologie de apărare, de coordonare și de planificare a activității de cercetare concomitente și a studiilor de soluții tehnice ce răspund nevoilor operaționale viitoare; ameliorarea eficacității cheltuielilor militare;

- Participarea la cooperarea structurată permanentă³² este benevolă, dar orice intenție de a intra/ieși din sistem se notifică Consiliului UE și Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru Afacerile Externe și Politica de Securitate. Consiliul UE decide primirea sau eliminarea unui stat din sistemul cooperării structurate permanente prin vot cu majoritate calificată.

1.2. Dimensiunea politico-instituțională a securității europene

Securitatea europeană este un construct conștient, voluntar și responsabil realizat prin instituțiile europene și cele ale

statelor membre, de cetățenii europeni și organizațiile societății civile naționale și europene cu vocație securitară. În același timp, securitatea europeană se poate defini ca un ansamblu coerent și interdependent format din următoarele componente: politică, militară, economică, societală și de mediu. De altfel, în opinia specialiștilor în studii de securitate (Barry Buzan, Ole Weaver, Jaap de Wilde), conceptul modern de securitate include cinci factori cumulativi: componenta politică a securității, cea militară, cea economică, cea societală și cea ecologică³³. Totuși, trebuie avut în vedere că problematica securității europene, ca și cea națională nu se confundă cu funcționarea normală a UE și a statelor membre pe aceste dimensiuni, ci se referă numai la amenințările care, din prisma dimensiunilor menționate, pun în pericol funcționarea normală și chiar existența Uniunii și a unui stat sau a unor state membre.

Astfel, *securitatea politică* a UE se referă la stabilitatea organizațională a Uniunii Europene, a instituțiilor sale și a ideologiilor care le legitimează. *Componenta militară* a securității europene privește interconexiunea următoarelor două niveluri: al capacităților ofensive și al celor defensive ale UE, împreună cu percepția acestora despre intențiile celorlalți participanți la viața internațională. *Securitatea economică* a UE privește accesul la resurse, finanțare și piețe necesare pentru a susține niveluri acceptabile ale dezvoltării și puterii Uniunii, pe de o parte, și a tuturor statelor membre, pe de altă parte.

Când vorbim despre *securitate societală*, ne referim la menținerea, în cadrul unor condiții acceptabile pentru a permite procesul de evoluție, a identității naționale colective, a modelelor tradiționale ale limbii, culturii, religiei și obiceiurilor unui popor. După cum evoluează evenimentele, unele dintre cele mai mari probleme pentru securitatea europeană le va pune componenta societală, datorită situațiilor existente în proximitatea sa imediată în Bosnia-Herțegovina, Transnistria,

³² Vezi Petre DUȚU, Cristina BOGZEANU, *Reforma instituțională a UE din perspectiva Politicii de Securitate și Apărare Comune*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011, pp. 61-65.

³³ Vezi: Politica externa si de Securitate comuna a Uniunii Europene, http://www.referat.ro/referate/Politica_externa_si_de_Securitate_comuna_a_Uniunii_Europene_c3aba.html.

Macedonia, Kosovo, Belarus, Muntenegru. *Securitatea mediului* privește păstrarea, la nivel local, a biosferei planetare, ca suport esențial al sistemului de care depind toate celelalte activități umane.

Tot în accepțiunea grupului de la Copenhaga³⁴, comunitățile de securitate au următoarele caracteristici (oglundite perfect de construcția europeană):

- au în componență două sau mai multe state;
- aceste state constituie o grupare geografică coerentă;
- din punctul de vedere al securității, relația între statele

respective este marcată de interdependență în sens pozitiv sau negativ, dar această relație este semnificativ mai puternică între statele respective decât cea dintre acestea și alte entități din afara comunității;

- modelul securității interdependente trebuie să fie profund și durabil.

De-a lungul anilor, Uniunea Europeană a construit baza unei securități prin cooperare, tratatele semnate între membrii Uniunii consfințind gradual translația unor atribute ale suveranității naționale către autoritățile centrale de la Bruxelles. Astfel, în 1957, prin Tratatul de la Roma, se introduceau doar principii generale legate de obiectivele comune. În Actul Unic European (1986), avem prima menționare a așa-numitei „Cooperări Politice Europene”, iar, ulterior, în 1991, în Tratatul de la Maastricht, se prevăd măsuri pentru transformarea Uniunii Europei Occidentale în „brațul armat al Uniunii Europene”. Titlul V al Tratatului de la Maastricht³⁵, intitulat „Dispoziții privind PESC”, se ocupă de reglementarea Politicii Externe și de Securitate Comună.

Mecanismele principale se bazează pe informarea reciprocă a statelor membre cu privire la aspectele de politică externă și de securitate, pe adoptarea unor acțiuni comune și,

foarte important, pe faptul că, în virtutea suveranității partajate între statele membre și instituțiile europene, Consiliul European definește principiile și orientările generale ale PESC.

În opinia noastră, securitatea europeană poate fi descrisă cu ajutorul următoarelor dimensiuni: **materială; organizațională; umană; normativă; politico-instituțională**. La rândul său, fiecare dimensiune, din perspectivă sociologică, poate cuprinde variabile, indicatori, indici și itemi, ceea ce permite o analiză pertinentă a securității.

Dimensiunea materială privește mijloacele de care dispun instituțiile europene având competențe de securitate pentru a transpune în viața politică de securitate a Uniunii, adică măsuri, acțiuni și activități adecvate scopului și obiectivelor urmărite. Toate statele membre ale UE contribuie la constituirea acestei dimensiuni potrivit puterii lor economice și a normelor stabilite în acest sens în Uniunea Europeană.

Dimensiunea organizațională se referă la maniera în care sunt organizate acțiunile și activitățile în materie de securitate la nivelul Uniunii Europene. Aici, vom întâlni o întrepătrundere între *componenta politică externă* a Uniunii (măsuri, acțiuni și activități proprii politicii externe) și *componenta securitate* (măsuri, acțiuni și activități specifice securității) întrucât cele două sunt interdependente. De fapt, prin măsuri, acțiuni și activități de politică externă se asigură, menține și dezvoltă securitatea UE și, implicit, a statelor sale membre. De altfel, în paralel cu dezvoltarea sa economică, UE a pus bazele propriei politici externe și de securitate, ceea ce îi permite să vorbească și să acționeze relativ coerent pe scena mondială. Atunci când riscurile și amenințările de securitate nu se pot soluționa prin mijloace specifice politicii externe comune a Uniunii se apelează la instrumentele defensive și ofensive de asigurare, menținere și garantare a securității europene. În acest scop, Uniunea Europeană dispune de instituțiile necesare și suficiente garantării securității europene. De fapt, conflictele regionale înregistrate în anii 1990 în Europa și în restul lumii, alături de lupta împotriva terorismului internațional, i-au determinat pe

³⁴ Barry BUZAN, *New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century*, International Affairs, vol. 67, nr. 3, 1991, pp. 431-451.

³⁵ Tratatul de la Maastricht, <http://uniuneaeuropeana.sitestudio.org/tratatul-de-la-maastricht.html>, Titlul.

liderii europeni să creeze instrumente instituționale pentru aplicarea atât a măsurilor diplomatice, cât și a celor de intervenție. Astfel, UE joacă un rol sau mai mult sau mai puțin important pe arena internațională în ceea ce privește diferitele domenii ale securității. Politica externă a UE se bazează, în principiu, pe dimensiunea „soft” a puterii sale, prin capacitatea sa de a influența comportamentul altor actori pe arena internațională sau regională prin atracția pe care a exercitat-o până nu de mult modelul european. Această prevalență a puterii soft este vizibilă în cazul Politicii Europene de Vecinătate (PEV) și al Politicii de Extindere, în care prosperitatea statelor membre UE, modul de viață, nivelul de trai devin factori de influențare a stabilității și predictibilității statelor din jurul UE, indiferent că vorbim despre state cuprinse în aria de interes a PEV sau a Politicii de Extindere.

De asemenea, PESC se bazează preponderent pe acțiunea în plan extern prin forțe civile, recursul la diplomație sprijinită, dacă este necesar, de măsuri comerciale, de ajutor sau de menținere a păcii, pentru a soluționa conflicte și pentru a ajunge la o înțelegere la nivel internațional fiind acțiuni frecvent întâlnite la nivelul UE. Acțiunea UE este, astfel, complementară celei a NATO, ale cărei intervenții sunt, de regulă, de natură militară.

În acest sens, UE a trimis misiuni de menținere a păcii în diferite zone de conflict ale lumii. Astfel, în august 2008, a mediat un acord de încetare a focului între Georgia și Rusia și a trimis observatori europeni pentru a monitoriza situația. De asemenea, a oferit ajutor umanitar refugiaților și a organizat o conferință internațională a donatorilor pentru reconstrucția Georgiei.

În același timp, nu trebuie omis faptul că UE a jucat un rol la fel de important în regiunea balcanică, unde finanțează proiecte de asistență pentru dezvoltarea unei societăți stabile în șapte țări din acest areal. Totodată, trebuie subliniat, că în decembrie 2008, Uniunea Europeană a trimis în Kosovo o misiune formată din 1900 de persoane activând în domeniul

justiției și poliției, care să ajute la garantarea legii și ordinii publice în acest teritoriu.

Dimensiunea umană definește statutul și rolul jucat de om în cadrul securității europene. **Dimensiunea normativă** desemnează ansamblul normelor juridice și morale promovate și susținute de UE și statele membre în materie de securitate europeană. Din perspectivă sociologică, aici, este vorba de două variabile și anume *normele juridice* și *normele morale*. Ambele variabile sunt descrise în acte normative europene și naționale și în „coduri” sau „statute” de conduită a instituțiilor și persoanelor fizice implicate în construcția securității europene. În realitate, PESC nu este o sumă de deziderate, nici doar o mențiune lipsită de consistență a documentelor oficiale³⁶. PESC presupune cerințe, responsabilități pentru statele membre ale UE, desigur, liber consimțite, dar, prin aceasta, nu mai puțin obligatorii. De asemenea, PESC nu se reduce la generalități, nu este vagă și nici aproximativă. În același timp, ea rezultă din hotărâri ale celor mai înalte foruri de conducere ale Uniunii, este suficient de concretă și se realizează prin măsuri care trebuie întreprinse de Uniune ca atare și de către statele membre. Odată intrată în rândurile UE, România a urmat și continuă să urmeze politica externă și de securitate și să acționeze concret pentru înfăptuirea acesteia. Nu trebuie omis faptul că PESC, elaborată democratic, este comună, angajează toate statele membre și reclamă aportul lor efectiv la implementarea sa.

Dimensiunea politico-instituțională desemnează activitățile politice și instituțiile europene competente în materie de securitate ale UE. Practic, *variabila politică* a acestei dimensiuni vizează opțiunea politică a UE în conceperea, organizarea și derularea acțiunilor și activităților destinate construirii active, conștiente, voluntare și responsabile a securității europene. Desigur, aici, un rol major îl joacă statele

³⁶ *Integrarea României și politica externă și de securitate comună a Uniunii Europene*, <http://www.ccj.ro/display/integrarea-romaniei-si-politica-externa-si-de-securitate-comuna-a-uniunii-europene>, pp. 5-8.

membre ale UE care sunt chemate să contribuie concret la implementarea politicii de securitate a Uniunii.

Printre documentele politice semnificative în materie de securitate europeană se pot include: *Strategia de securitate europeană*³⁷, *Strategia de securitate internă a UE*³⁸, *tratatele UE și directivele UE Consiliului European în materie de politică de securitate și apărare europeană*. Toate aceste documente conțin prevederi, orientări și dispoziții cu privire la politica de securitate și apărare a UE. Cealaltă variabilă a dimensiunii analizate este reprezentată de *instituțiile Uniunii Europene care au competențe în materie de securitate*.

Acordul de Cooperare Politică Europeană (CPE), încheiat în 1970, cuprindea ca instituții³⁹: summit-ul șefilor de stat; summit-ul miniștrilor de externe; comitetul politic. Aici era vorba despre o formă de cooperare pur interstatală a țărilor membre a Comunității Europene (CE), delimitată însă strict de CE, lucru cerut de unele state membre, și, mai ales, de Danemarca și Marea Britanie, care aveau o poziție fundamentală puternic interguvernamentală față de CE. Deciziile erau luate, la fel ca în cazul cooperării internaționale tradiționale, în unanimitate. În ceea ce privea conținutul, cel mai adesea, era vorba despre un schimb lejer de informații și, în unele cazuri, de verificarea pozițiilor adoptate. Au urmat și alte etape, pietre de hotar fiind *Actul Unic European, Comunitățile Europene (CE) și Cooperarea Politică Europeană (CPE), precum și Tratatul de la Maastricht*⁴⁰, prin care a fost instituit PESC ca al doilea pilon din structura Uniunii.

³⁷ Une Europe sûre dans un monde meilleur, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/031208ESSIIFR-3.pdf>

³⁸ La stratégie de sécurité intérieure de l'UE en action: cinq étapes vers une Europe plus sûre, http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/malmstrom/archive/internal_security_strategy_in_action_fr.pdf

³⁹ Structura instituțională în pilonul 2: PESC și PESA, http://www.dadalos-europe.org/rom/grundkurs4/gasp_esvp.htm, p. 1.

⁴⁰ Manualul Uniunii Europene după Tratatul de la Lisabona, http://www.euro-avocatura.ro/librarie_juridica/cuprins/Manualul-Uniunii-Europene-dupa-Tratatul-de-la-Lisabona.pdf.

Factorii determinanți ai structurii instituționale a PESC sunt următorii: a) *pozițiile fundamentale diferite față de suveranitatea națională*; b) *forma de alcătuire a cooperării din politica externă*; c) *orientările speciale din domeniul politicii externe și al securității*; d) *schimbările din sfera internațională*; e) *noile provocări în materie de politică externă și de securitate*. Situația din fiecare stat membru, pozițiile acestora față de UE și față de problema suveranității naționale, precum și diferențele dintre ele au făcut ca *schimbările* să nu se poată petrece decât în pași mici.

A urmat *Tratatul de la Amsterdam* (intrat în vigoare la 1 mai 1999) care a adus modificări esențiale în ceea ce privește PESC. Tratatul de la Amsterdam vine cu o serie de inovații⁴¹. Printre acestea se află: instituirea postului de Înalt Reprezentant pentru PESC, cu rolul de a contura imaginea politicii externe europene, dotând-o cu o unitate de planificare strategică și de avertizare rapidă, asigurând astfel recunoașterea din timp a situațiilor internaționale relevante pentru PESC. O asemenea abordare a avut efecte în ceea ce privește caracterul reactiv al politicii externe europene.

În plus, au fost aduse îmbunătățiri privind procedura decizională, prin faptul că abținerile nu aveau să mai blocheze luarea hotărârilor, totuși, procedura deciziei cu majoritate, deși necesară, nu a fost acceptată. Astfel, politica de securitate și de apărare a început să joace un rol important. În acest sens, amintim constituirea Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA), creând așadar brațul militar al PESC⁴².

Tratatul de la Nisa vine, la rândul său, cu o serie de schimbări, în privința PESC și PESA. Astfel, Comitetul Politic al CPE se transformă, potrivit articolului 25 (Tratatul de la Nisa) în *Comitetul Politic și de Securitate* (CPS). Acest comitet se

⁴¹ Cf. *Structura instituțională în pilonul 2: PESC și PESA*, http://www.dadalos-europe.org/rom/grundkurs4/gasp_esvp.htm, p. 3.

⁴² Vezi: Dr. Petre DUȚU, Mihai-Ștefan DINU, *Politica Europeană de Securitate și Apărare, Cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor naționale*, Editura UNAp, București, 2007, pp. 10-27.

ocupă de toate aspectele PESC. În același timp, CPS ține sub observație cursul evenimentelor internaționale relevante pentru PESC/PESA, îndeplinind astfel o funcție analitică, pentru a putea oferi Consiliul Miniștrilor de Externe, pe baza analizei sale, recomandări în ceea ce privește elaborarea politicilor de urmat. Acestea din urmă vor servi la pregătirea deciziei. În plus, CPS veghează ca politicile, asupra cărora s-a ajuns la un consens, să fie implementate și joacă rolul de punct de legătură în ceea ce privește schimbul de informații dintre diversele instituții și actorii implicați în structurile PESC/PESA — inclusiv NATO. Se poate aprecia că PESC a cunoscut, prin Tratatul de la Nisa, o creștere evidentă a statutului său și a rolului aferent asumat.

Încă din iunie 2000, există o altă nouă instituție civilă a PESC — *Comitetul pentru aspectele civile ale gestionării situațiilor de criză*. Acest Comitet funcționează conform noului concept de securitate, ocupându-se de aspecte privind prevenirea crizelor și elaborând planuri de soluționare a situațiilor de criză prin mijloace civile. Comitetul își înaintea propunerile CPS. Și Comisia este reprezentată în acest Comitet.

Comitetul Militar al UE (CMUE) reprezintă cel mai înalt for al Consiliului și conduce toate activitățile militare. Față de CPS, el adoptă o funcție de consultant pe probleme militare, oferind linii directoare Statului Major. CMUE este alcătuit din șefii de state majore din statele membre. *Statul Major al UE* (SMUE) îndeplinește — la fel ca CPS — funcții de analiză și planificare în vederea îndeplinirii Misiunilor Petersberg. Mai concret, acesta se ocupă cu avertizarea timpurie, estimarea situațiilor și planificarea strategică. Pentru a-și putea îndeplini în mod eficient funcțiile, SMUE ține în permanență legătura cu statele majore naționale și cu NATO. SMUE este o direcție generală în cadrul Secretariatului Consiliului.

În opinia noastră, dimensiunile securității europene se află într-o permanentă interacțiune și interdependență. De aceea, schimbările, transformările sau mutațiile produse într-o dimensiune sau mai multe se răsfrâng asupra celorlalte.

1.3. Statutul și rolul României în dimensiunea politico-instituțională a securității europene

1.3.1. Considerații preliminare

România, în prezent, are un dublu statut: membră atât a NATO, cât și a UE. Aceasta dublă calitate presupune drepturi și obligații pentru statul român în materie de apărare și securitate colectivă (Alianța Atlantică), respectiv, apărare și securitate comună (UE).

Participarea României, pe de o parte, la apărarea și securitatea colectivă, și, pe de altă parte, la apărarea și securitatea comună nu o absolvă de răspunderile ce îi revin în materie de securitate și apărare națională. De aceea, menținerea nealterată a capacității instituțiilor statale competente de a fi în orice moment în măsură să garanteze, să asigure și să dezvolte securitatea și apărarea națională este o sarcină prioritară a statului român. Responsabilitatea protejării teritoriului național, a cetățenilor români și asigurarea condițiilor prielnice derulării vieții și activității sociale, economice, politice și nu numai a societății românești revine în întregime instituțiilor statului român. În acest context, sarcini semnificative revin Ministerului Apărării Naționale. De altfel, acesta a elaborat și a pus în practică un plan cu prioritățile sale pentru perioada 2010-2013⁴³.

Printre aceste priorități se află următoarele: a) consolidarea profilului României în cadrul NATO; b) dezvoltarea contribuției României la Politica Europeană de Securitate și Apărare, în calitate de membru UE; c) angajarea în lupta împotriva terorismului și combaterea proliferării armelor de distrugere în masă; d) creșterea contribuției la asigurarea securității și stabilității regionale; e) transformarea capacității de apărare a României⁴⁴. Această prioritate din urmă se poate aprecia că are legătură directă cu responsabilitățile statului român de a apăra suveranitatea, integritatea teritorială și unitatea

⁴³ Planul strategic al Ministerului Apărării Naționale 2010 – 2013, http://www.mapn.gov.ro/despreamap/plan_2009.pdf.

⁴⁴ Planul strategic al Ministerului Apărării Naționale 2010 – 2013, http://www.mapn.gov.ro/despreamap/plan_2009.pdf, p. 18.

țării, pe de o parte, și garantarea și asigurarea securității cetățenilor români, de cealaltă. Desigur și celelalte priorități menționate, în mod indirect, au legătură cu apărarea și securitatea națională. Afirmăm aceasta întrucât ele privesc mai mult obligațiile României, în calitatea sa de membră a NATO și UE.

1.3.2. Poziția României față de PSAC

România ocupă un loc important în dimensiunea politico-instituțională a securității europene, atât pe variabila politică, cât și pe variabila instituțională. În primul caz, România are elaborate și se află în derulare o serie de documente ce vizează, în mod direct, apărarea și securitatea națională, și cadrul politic și nu numai de implicare activă, responsabilă și constantă în realizarea securității europene. În acest sens, se pot menționa: Strategia Națională de Securitate, Strategia Națională de Apărare; Carta albă a apărării, Strategia militară, Planul strategic al Ministerului Apărării Naționale 2010 – 2013.

Statutul României în dimensiunea politico-instituțională a securității europene este unul înalt. Afirmația aceasta pornește de la atitudinea permanent favorabilă pe care țara noastră a avut-o și o are față de existența, asigurarea și garantarea securității europene. De fapt, raportarea României la proiectul de construcție europeană în sfera securității și apărării comune pornește de la premisa că reprezintă o etapă superioară, necesară, în procesul de dezvoltare a capacității Uniunii Europene de a gestiona, prin mijloace militare și nemilitare, crizele survenite pe continentul european și în vecinătatea acestuia.

În același timp, România consideră necesară menținerea complementarității acestui proces cu cel al dezvoltării Alianței Nord-Atlantice, astfel încât apărarea europeană să nu se constituie într-un element de contrapunere la efortul euroatlantic de apărare colectivă. Aceasta cu atât mai mult cu cât o mare parte din statele membre ale UE au această calitate și în raport cu NATO.

Pe de altă parte, se va întâlni aceeași atitudine pozitivă a țării noastre față de securitatea europeană în Documentul de poziție a României la Capitolul 27, privitor la Politica Externă și de Securitate Comună, adoptat de Guvernul României în ședința din 23 martie 2000. Acesta menționează că „România salută deciziile adoptate în domeniul Politicii Europene de Securitate și Apărare Comune (PESAC) de către Consiliile Europene de la Köln și Helsinki, precum și înființarea structurilor politice și de securitate interimare menite a transpune în practică acele decizii. Își exprimă disponibilitatea și interesul deosebit de a fi implicată activ în aranjamentele ce vor fi convenite pentru cooperarea cu state terțe și de a participa pe deplin la PESA, după aderarea la Uniunea Europeană”⁴⁵.

România s-a implicat în activități ce privesc securitatea europeană încă din perioada de preaderare. În acest sens, România a apreciat că participarea timpurie la Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) poate constitui o oportunitate importantă de pregătire a țării noastre pentru aderarea la UE în etapa premergătoare acesteia, iar participarea la PSAC, o continuare firească a participării la PESC.

În același timp, România s-a pronunțat pentru evitarea redundanței în relația NATO-UE în sfera securității și apărării, precum și împotriva creării unor structuri separate în cadrul Alianței Nord-Atlantice. În concepția României, cadrul de dezvoltare a PSAC ar trebui să fie dat de principiile de cooperare NATO-UE, adoptate de Consiliile Nord-Atlantice de la Berlin (1996), Washington (1999) și Bruxelles (2002).

Din punctul de vedere al României, participarea la PESA poate și trebuie să însemne și o participare la activitatea Grupului Vest-European de Armamente, precum și la cea a Agenției Europene de Apărare.

În opinia României, șansele cristalizării proiectului Europei securității și apărării devin cu atât mai mari cu cât

⁴⁵ Document de poziție la Capitolul 27: Politica Externă și de Securitate Comună, p. 798.

construcția europeană în domeniu se coagulează ca rezultat al efortului comun al tuturor statelor membre sau candidate ale Uniunii Europene. La nivelul UE, s-a conturat tendința ca țările candidate să fie consultate înainte și după luarea unor decizii în materie, iar, în măsura în care acestea doresc să participe la implementarea unor decizii legate de PSAC, să o poată face de pe aceleași poziții ca și statele membre. Folosind această oportunitate, România s-a manifestat ca parte activă a PSAC (în perioada de preaderare la Uniune), văzând în aceasta un bun prilej de angajare în eforturile europene de realizare a securității și păcii.

Formele și mijloacele uzitate de România pentru implicarea în PSAC, în perioada de preaderare au fost multiple: consultări periodice pe probleme ale securității europene; participarea la elaborarea deciziilor legate de gestionarea aspectelor militare și civile ale crizelor; implicarea în activitățile curente ale organismelor UE cu atribuții în sfera securității (Consiliul Afacerilor Generale, Comitetul Politic și de Securitate, Comitetul Militar, Statul Major, Institutul de Studii de Securitate al UE etc.); participarea la sesiunile Adunării UEO, respectiv ale Adunării Interparlamentare de Securitate și Apărare; participarea la exercițiile și operațiunile de gestionare a crizelor conduse de UE.

De asemenea, experiența participării României la Parteneriatul pentru Pace a fost benefică din punct de vedere militar pentru îndeplinirea obiectivelor PSAC. De asemenea, relațiile avute cu UEO au constituit un capital prețios de experiență în cadrul procesului de implementare a PSAC. Începând din 1994, în calitate de partener asociat al UEO, România a efectuat schimburi de informații cu această structură de securitate în domeniile realizării Identității Europene de Securitate și Apărare, concepției comune de securitate a UEO și a partenerilor asociați, creșterii rolului operațional al UEO și participării la operațiunile de menținere a păcii.

Totodată, România a fost prezentă cu regularitate la reuniunile UEO la care a fost invitată, atât prin reprezentanții săi

din cadrul Misiunii de Legătură de pe lângă NATO și UEO de la Bruxelles, cât și prin trimiterea unor reprezentanți din țară. Din acest punct de vedere, România a militat consecvent ca, în perspectiva unei integrări a UEO în UE, să se integreze și „acquis-ul” UEO-ului în materie de relații cu partenerii asociați (la nivelul Consiliului Permanent al UEO, în format 28, țările asociate partenere participând efectiv la deliberări și decizii). La reuniunea Consiliului Ministerial al UEO din 23 noiembrie 1999, alături de ceilalți șase parteneri asociați ai UEO (Bulgaria, Letonia, Lituania, Estonia, Slovacia și Slovenia), România a semnat o declarație comună prin care se sublinia necesitatea asigurării caracterului inclusiv al procesului de elaborare a PESA. Inițiativa a fost reluată cu ocazia Consiliului Ministerial de la Porto al UEO, din 15-16 mai 2000, când cei șapte parteneri asociați ai UEO au adoptat și prezentat o nouă Declarație comună în ceea ce privește PESA, care reiterea necesitatea implicării lor în consultările și activitățile din cadrul UE care privesc acest proces⁴⁶.

Conferind credibilitate dorinței României de a-și asuma un rol activ în cadrul PESA, la 21 noiembrie 2000, în cadrul celei de-a doua zi a lucrărilor Conferinței pentru angajarea capacităților militare, reprezentantul țării noastre a prezentat forțele pe care România le poate pune la dispoziția Uniunii Europene pentru participarea la constituirea Forței de Reacție Rapidă⁴⁷.

Efectivele și mijloacele puse de România la dispoziție sunt destinate misiunilor în sprijinul păcii, de căutare-salvare și umanitare. În conformitate cu angajamentul luat în toamna anului 2000, forțele oferite de România au avut o componentă

⁴⁶ Adrian POP, *Strategii de integrare europeană*, Editura Sylvi, București, 2003, pp. 114-116.

⁴⁷ *Politica europeană de securitate și apărare - element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare*, http://www.ier.ro/documente/studiideimpactPaisII_ro/Pais2_studiu_4_ro.pdf, p.53.

diferită, în funcție de tipul misiunii ce trebuia executată, după cum urmează⁴⁸:

- pentru misiuni în sprijinul păcii: începând cu anul 2001, o companie de infanterie, un grup de scafandri (COSAR), un monitor (o navă fluvială purtătoare de artilerie) și un pluton de poliție militară; începând cu anul 2002, un batalion de geniu; începând cu anul 2003, un batalion de infanterie, o companie de poliție militară, o companie de vânători de munte și o navă de intervenție cu scafandri („Grigore Antipa”) – cea din urmă putând fi folosită și pentru misiuni de căutare-salvare;

- pentru misiuni de căutare-salvare: începând din anul 2003, remorcherul maritim „Grozavu”.

Forțele puse la dispoziție au niveluri de operativitate diferite. Din momentul adresării solicitării, ele sunt gata de acțiune, potrivit sursei citate, în următoarele termene: grupul de scafandri – 15 zile, forțele terestre – 30 de zile și forțele navale – 60 de zile. Ulterior, cu prilejul Conferinței de Îmbunătățire a Capacităților, desfășurată la Bruxelles, în noiembrie 2001, guvernul de la București a oferit un nou pachet de forțe, de circa 3700 de militari și 75 de polițiști pentru îmbunătățirea capacităților militare și civile ale UE de gestionare a crizelor⁴⁹. În martie 2003, România a reiterat dorința sa de a contribui cu forțe la Forța de intervenție rapidă a UE și la instrumentele civile ale UE de management al crizelor. În mai 2003, cu ocazia reuniunii Miniștrilor Apărării din UE și din țări terțe, România a detaliat contribuția națională la misiunile Forței UE de Reacție Rapidă.

Însă, în condițiile în care, pe de o parte, oferta României pentru Forța Europeană de Reacție Rapidă este de fapt identică

⁴⁸ Ioan Mircea PLÂNGU, *Poziția României la Conferința pentru angajarea capacităților militare, Bruxelles, 20-21 noiembrie 2000*, în *Monitor Strategic*, nr. 2, 2000, p. 43.

⁴⁹ George TIBIL, *Provocările integrării europene în domeniul securității și apărării*, în Ilie Bădescu, Ioan Mihăilescu, Elena Zamfir (coord.), *Geopolitica integrării europene*, Editura Universității din București, București, 2003, p. 490.

cu cea pentru operațiunile de menținere a păcii derulate sub coordonarea NATO iar, pe de altă parte, începând de la jumătatea lunii octombrie 2003, a devenit operațională Forța de Răspuns a NATO – Forța de Reacție Rapidă a Alianței Nord-Atlantice, compusă din elemente integrate terestre, maritime, aeriene și forțe speciale – România a trebuit să-și diferențieze oferta pentru cele două organizații pentru a putea să se implice activ, direct și responsabil la ambele forțe de reacție rapidă.

Potențial, din punct de vedere militar, România se poate constitui într-un pilon important al PSAC în partea centrală și sud-estică a continentului european, fapt demonstrat de participarea sa la Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPSEE), la Brigada Multinațională cu Capacitate de Luptă Ridicată a Forțelor ONU în Așteptare (SHIRBRIG), la Grupul de cooperare navală în Marea Neagră (BLACK SEAFOR), la constituirea unei brigăzi de menținere a păcii țărilor din centrul Europei (CENCOOP) și a unor unități militare mixte – un batalion româno-ungar de menținere a păcii, o unitate româno-ucrainiano-ungaro-slovacă de geniu și un batalion româno-moldovean.

Tot pe plan regional, România a participat activ la Masa de Lucru 3 pe probleme de securitate a Pactului de Stabilitate în Sud-Estul Europei și a prezidat Comitetul Miniștrilor Apărării de Coordonare a Procesului de Cooperare din Europa de Sud-Est, precum și Comitetul Politic și Militar al Forței Multinaționale de Pace din Europa de Sud-Est. Totodată, România a fost de acord să găzduiască la Constanța, în perioada 2003-2006, cartierul general al Brigăzii Sud-Est Europene (SEEBRIG).

Disponibilitatea de cooperare militară internațională a României este argumentată și de găzduirea unor instituții regionale de instruire militară precum Centrul Regional de Pregătire PFP româno-britanic din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” și Centrul Regional de Management al Resurselor de Apărare de la Brașov.

În cadrul Parteneriatului pentru Pace (PfP), Armata României a dovedit că dispune de calitățile necesare transpunerii în practică a politicii europene de securitate și apărare: capacitate de proiecție, sustenabilitate, interoperabilitate, flexibilitate și mobilitate.

Participarea Armatei României la operațiuni în sprijinul păcii este un alt element care a subliniat viabilitatea organismului militar românesc în plan internațional. Începând din 1991 România a participat la mai multe operațiuni de acest tip, respectiv în IFOR/ KFOR conduse de NATO în Bosnia și Herțegovina (203 militari), ALBA și MAPE în Albania (un polițist), UNMIK în Kosovo (46 polițiști, 4 experți civili, un ofițer de legătură). Totodată, România participă la misiunile de poliție ale Uniunii Europene (EUPM) din Bosnia și Herțegovina și la operațiunea militară „Concordia” a Uniunii Europene din Macedonia.

Comisia Europeană a apreciat⁵⁰ drept „considerabile” eforturile făcute de România pentru a susține misiunile internaționale de menținere a păcii. Astfel, România a contribuit cu trupe la Forța Internațională de Asistență pentru Securitate și la operațiunile „Enduring Freedom” din Afganistan. Totodată, România a participat și la o serie de operațiuni de menținere a păcii și de observare ale ONU, KFOR, SFOR și OSCE.

Cuantumul forțelor ce pot fi angajate în misiuni de menținere a păcii este relevant pentru credibilitatea acțiunii militare a României în afara granițelor: patru batalioane de infanterie, un batalion de geniu, un spital militar de campanie și alte subunități luptătoare și de asigurare.

Din ianuarie 2007, România este membru al UE și, prin urmare, statutul și rolul său în cadrul dimensiunii politico-instituționale a securității europene au cunoscut schimbări calitative evidente. Mai întâi, prezența reprezentanților

României în instituțiile europene cu competențe în materie de apărare și securitate europeană este o realitate. Acum, participarea României la securitatea europeană este una recunoscută și permanentă. Apoi, România și-a asumat o serie de responsabilități pe linia apărării și securității europene materializate și în oferta militară făcută Uniunii. Astfel, țara noastră și-a onorat obligațiile ce îi revin privind: plata contribuțiilor la UE, respectiv la Mecanismul ATHENA, care asigură finanțarea operațiilor militare ale UE, la Agenția Europeană de Apărare (AEA) și la Centrul Satelitar al UE (EUSC); asigurarea capacității combative a forțelor destinate UE, pentru îndeplinirea întregii game de misiuni ce le revin în cadrul acestei organizații; realizarea unei structuri de forțe cu un grad ridicat de susținere și interoperabilitate, flexibile, mobile, desfășurabile în teatre de operații, capabilă să participe, atât la întreaga gamă de misiuni NATO și UE, cât și la misiuni de tip „coalitie”; aplicarea standardelor NATO/UE de instruire la nivel individual și colectiv și implementarea sistemelor de evaluare a nivelului de instruire al unităților; continuarea derulării programelor de achiziții și modernizare cu tehnică militară finanțându-se cu prioritate programele pentru care sunt aprobate credite multianuale de angajament, inițierea unor programe noi, inclusiv programe de achiziții de importanță strategică, pentru realizarea capabilităților asumate în concordanță cu angajamentele internaționale; operaționalizarea structurilor logistice conform angajamentelor asumate față de NATO și UE; asigurarea, cu prioritate a resurselor financiare necesare mentenanței echipamentelor majore din înzestrarea forțelor destinate UE.

⁵⁰ European Commission, *2003 Regular Report on Romania's progress towards accession*, Brussels, 5 November 2003, <http://www.infoeuropa.ro/docs/2003%20Regular%20Report%20on%20Romanias%20Progress%20Towards%20Accession.pdf>.

Capitolul 2

PRIORITĂȚI ÎN ARHITECTURA DE APĂRARE ȘI SECURITATE A ROMÂNIEI

2.1. Considerații despre arhitectura de apărare și securitate a României

Arhitectura de apărare și securitate este un concept complex, pluridimensional și într-o continuă schimbare sub influența mediului de securitate național, regional și internațional, al globalizării, al posibilităților economiei românești de a o susține la parametrii optimi de funcționare. Aceasta este un dispozitiv vital de prevenție, de siguranță, de susținere permanentă, de facilitare a inițiativelor de pace, de securitate și dezvoltare durabilă.

Pe de altă parte, arhitectura de apărare și securitate funcționează asemenea unui spațiu deopotrivă deschis și închis. Este un spațiu deschis pentru că acceptă comunicarea continuă cu exteriorul său, pe care îl poate influența într-o anumită măsură, și de care este influențat, la rândul său, într-o bună măsură. Astfel, globalizarea, progresul alert în domeniul tehnologiei informației, migrația internațională, crizele economice globale, riscurile și amenințările de securitate exercită o anumită presiune asupra spațiului definit prin arhitectura de apărare și securitate. În același timp, aceasta este și un spațiu închis întrucât este construit la nivel național, regional (de exemplu, arhitectura de apărare și securitate a UE), ceea ce implică o delimitare a arealului său. Totodată, arhitectura de apărare și securitate poate fi reprezentată ca maniera de a concepe, de a crea, de a utiliza și de a transforma acest spațiu în așa fel încât acesta să ofere condiții prielnice derulării normale a vieții și activității societății respective.

De asemenea, conceptul de arhitectură de securitate și apărare presupune o anumită ordine în desfășurarea activităților specifice, modificând din această cauză distribuția, topografia sau aspectul, și actul de a structura relația unei colectivități în mediul său de viață. Astfel, aceasta devine reflectarea unei

viziuni a lumii și, pentru cei care dețin puterea (și mai ales voința, determinarea), un mijloc de a modela o viziune asupra lumii. În acest sens, se poate afirma că arhitectura de securitate și apărare constituie un model de căutare a unei lumi mai bune, mai sigure și mai echitabile. Pe de altă parte, această arhitectură este un semnificant și un instrument al acțiunii politice a cărei putere face o construcție ce are un impact asupra evoluției comunității unde se realizează. Totuși, aceasta poate să fie numai imaginară. Acesta este probabil cazul forței arhitecturii de apărare și securitate. În această optică, acest tip de arhitectură este un simbol, materializarea unei structuri sau a unei situații date, un model ce orientează activ modurile de gândire și raporturile sociale. Acționează în calitate de scop și mijloc de atins acest țel, în calitate de obiectiv în sine și pentru sine, ca instrument pus în profitul atingerii altor obiective. Arhitectura de apărare și securitate este un fenomen eminent politic, în sensul că este produsul activității politice atât în plan teoretic, cât și practic.

La nivel național, apreciem că arhitectura de apărare și securitate este ansamblul format din instituțiile ce au competențe de apărare și securitate, politicile de apărare și securitate, precum și măsurile prin care primele pun în practică pe cele din planul secund. La acest ansamblu coerent, ce trebuie să se definească prin acțiuni concertate, se adaugă tratatele multi- și bilaterale încheiate de un stat sau altul cu alte state și organizații internaționale cu vocație securitară.

În cazul României, arhitectura de apărare și securitate este potențată semnificativ de dublul statut al țării noastre de membră a Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene.

Construcția arhitecturii de apărare și securitate naționale solicită eforturile întregii societăți românești, pe toate planurile – uman, material, economic, financiar, politic, juridic. De aceea, se vorbește despre priorități în cadrul arhitecturii de apărare și securitate.

Realizarea arhitecturii de apărare și securitate presupune, printre altele, corelarea strânsă între instituțiile având

competențe în materie de apărare și securitate, elaborarea unor politici de apărare și securitate realiste astfel încât resursele alocate să fie suficiente și date la momentul oportun pentru punerea lor în practică și asigurarea funcționării optime a instituțiilor implicate în acest proces dinamic.

În categoria de instituții cu competențe în materie de apărare și securitate se pot include: **instituții politice** (Parlamentul, Președinția, Guvernul, partidele politice); **instituții militare** (Ministerul Apărării Naționale, Serviciul Român de Informații); **instituții politico-militare** (Consiliul Suprem de Apărare al Țării).

Printre documentele ce fundamentează arhitectura de securitate și apărare a țării noastre și desemnează prioritățile în acest domeniu se află: Strategia Națională de Securitate a României, Strategia Națională de Apărare, Carta albă a apărării, Strategia militară a României, Programul de guvernare, Legea planificării apărării (legea 473/2004) și angajamentele luate de statul român la integrarea/aderarea în NATO/UE.

2.2. Principalele instituții ce au competențe în materie de securitate și apărare

2.2.1. Instituții politice

Plecând de la rolul major al Parlamentului, Președintelui și Guvernului României, precum și al partidelor politice în domeniul elaborării, adoptării și punerii în practică a tuturor actelor normative și documentelor de politici publice referitoare la apărare și securitate națională, analiza noastră s-a oprit asupra acestora.

Parlamentul României este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a României. Parlamentul țării noastre este bicameral, fiind alcătuit din Camera Deputaților și Senat⁵¹.

Atât Senatul cât și Camera Deputaților dispun de câte o *Comisie pentru apărare, ordine publică și siguranță națională*.

Acestea, după o arată chiar denumirea lor, analizează, dezbăt și avizează actele normative și documentele de politici publice ce au ca obiect de referință apărarea țării și securitatea națională.

Senatul și Camera Deputaților lucrează în ședințe separate. Camerele își desfășoară lucrările în ședințe comune pentru aspecte ce țin de apărarea și securitatea națională cu ar fi: *aprobarea bugetului de stat și a bugetului asigurărilor sociale de stat; declararea mobilizării totale sau parțiale; declararea stării de război; suspendarea sau încetarea ostilităților militare; aprobarea strategiei naționale de apărare a țării; examinarea rapoartelor Consiliului Suprem de Apărare a Țării; numirea, la propunerea Președintelui României, a directorilor serviciilor de informații și exercitarea controlului asupra activității acestor servicii*.

Analiza principalelor probleme abordate în ședința comună a Senatului și Camerei Deputaților evidențiază că, din totalul de 11 activități, 7 au legătură directă cu apărarea și securitatea națională, referindu-se expres la acestea. În acest sens, subliniem că Senatul și Camera Deputaților sunt implicate direct în adoptarea legilor referitoare la apărarea și securitatea națională.

Astfel, acestea decid asupra următoarelor aspecte esențiale privind apărarea și securitatea țării și anume: regimul stării de asediu și al stării de urgență; regimul stării de mobilizare parțială sau totală a forțelor armate și al stării de război; organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării; organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale; pregătirea populației pentru apărare; pregătirea economiei naționale și a teritoriului pentru apărare; rechizițiile de bunuri și prestările de servicii în interes public.

Președintele României reprezintă statul român și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării⁵². El veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. În acest scop,

⁵¹ *Constituția României*, Monitorul Oficial, București, 2003, art. 61.

⁵² *Ibidem*, art. 80.

Președintele exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate.

Atribuțiile Președintelui României în materie de apărare și securitate națională, sunt prevăzute de Constituția țării⁵³. În același timp, Președintele țării, prin calitatea de președinte al CSAȚ⁵⁴, conduce ședințele acestei instituții politico-militare, ia parte la adoptarea deciziilor de către acesta, se informează și informează membrii Consiliului Suprem de Apărare a Țării cu privire la aspecte esențiale legate de apărarea țării și securitatea națională.

De asemenea, Președintele țării are atribuții în ceea ce privește declararea, potrivit legii, a mobilizării parțiale sau totale a forțelor armate, a stării de asediu sau a stării de urgență, pe întreg teritoriul național sau numai în unele unități administrativ-teritoriale. Apreciem că, astfel, Președintele comunică direct pe canalele oficiale atât cu Parlamentul căruia îi solicită aprobarea declarării stării de mobilizare, de exemplu, cât și cu forțele armate și celelalte instituții implicate în asemenea situații deosebite.

Potrivit legii⁵⁵, Președintele țării se implică în planificarea apărării naționale prin deciziile politice adoptate. Pe de altă parte, acesta trebuie în termen de cel mult 6 luni de la data depunerii jurământului, să prezinte Strategia Națională de Apărare Parlamentului, care o dezbate și o aprobă, prin hotărâre, în cadrul unei ședințe comune. Apreciem că aceste prevederi legale indică alte modalități de comunicare între instituția prezidențială și Parlament, Ministerul Apărării Naționale, ca și cu celelalte instituții care au răspunderi semnificative și permanente în domeniul apărării și securității naționale. Este vorba de o comunicare prin intermediul unor documente de politici publice devenite obligatorii pentru toți cei care au competențe în domeniul apărării țării și securității naționale.

⁵³ Ibidem, art. 92, 93, 100.

⁵⁴ Constituția României, București, Monitorul Oficial, 2003, art. 92 (1).

⁵⁵ *Legea 473/2004 privind planificarea apărării* (M. Of. 1052/2004), articolele 3 și 5.

De asemenea, potrivit legii⁵⁶, Președintele are competențe în ceea ce privește trimiterea de trupe românești în misiuni în afara teritoriului național. În acest scop, între instituția prezidențială și guvern, pe de o parte, și Președinte și Parlament, pe de altă parte, are loc o comunicare directă prin canalele oficiale. În calitate de instituție politică, **Guvernul**, potrivit programului său de guvernare, acceptat de Parlament, asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală a administrației publice⁵⁷. O altă sarcină a Guvernului este implementarea Strategiei Naționale de Apărare, a Strategiei de Securitate Națională, a Strategiei de transformare a Armatei României, a Directivei de Planificare a Apărării etc. În acest scop, Guvernul conduce activitatea desfășurată de către instituțiile politice, politico-militare și militare care au sarcini în ceea ce privește punerea în practică a prevederilor acestor documente de politici publice. De asemenea, Guvernul conduce, prin Ministerul Apărării Naționale, activitatea forțelor armate pentru a asigura apărarea și securitatea națională.

În același timp, potrivit legii⁵⁸, Guvernul are un rol important în elaborarea planificării apărării naționale prin deciziile politice pe care le adoptă. În plus, programul de guvernare al fiecărui guvern, la instalarea acestuia, cuprinde un capitol despre apărarea națională. Apreciem că publicarea Programului de guvernare este o formă de comunicare a Guvernului cu instituțiile interesate și implicate legal în asigurarea apărării țării și securității naționale. Astfel, în Programul de guvernare pentru perioada 2009-2012, capitolul 29 este destinat securității naționale⁵⁹. Printre măsurile ce se vor

⁵⁶ *Legea 42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român* (Monitorul Oficial 242/2004), art. 7, paragrafele (1) și (2).

⁵⁷ Ibidem, art. 102.

⁵⁸ *Legea 473/2004 privind planificarea apărării* (Monitorul Oficial 1052/2004), art. 7.

⁵⁹ *Programul de Guvernare pe perioada 2009 – 2012*, http://media.hotnews.ro/media_server1/document-2008-12-16-5261558-0-programul-guvernare.pdf, capitolul 29.

lua în materie de apărare și securitate națională, potrivit acestui document (Programul de guvernare 2009-2012), menționăm: a) *îndeplinirea obligațiilor ce decurg din calitatea de membru al NATO și UE*; b) *modificarea cadrului legislativ astfel încât să corespundă noilor realități instituționale și mediului de securitate intern și extern*; c) *alocarea resurselor necesare susținerii reformelor preconizate în strategia de guvernare*; d) *participarea activă la promovarea democrației și construcției securității în vecinătatea apropiată a României, în special în bazinul extins al Mării Negre* (o problemă-cheie pentru securitatea națională, România trebuind să-și asume rolul de vector în susținerea dimensiunii estice a securității NATO și UE); e) *identificarea oportună și contracararea proactivă a riscurilor și amenințărilor prin dezvoltarea capacităților de informare, analiză și decizie*; f) *prevenirea conflictelor și gestionarea eficientă a riscurilor, a situațiilor de criză și a consecințelor acestora*; g) *continuarea procesului de transformare a Armatei într-un instrument militar modern, credibil și eficient, în măsură să asigure îndeplinirea obligațiilor ce ne revin în cadrul apărării colective a NATO, a angajamentelor asumate în UE și față de ceilalți parteneri ai noștri, precum și de susținere a acțiunilor politico-diplomatice ale României pe plan internațional.*

În opinia noastră, un loc esențial printre instituțiile politice cu rol important în materie de apărare și securitate națională revine **partidelor politice**. Acestea reprezintă organizații instituționalizate ce urmăresc satisfacerea scopurilor și intereselor diferitelor forțe socio-economice în sfera politică. Totodată, partidele politice sunt instrumente organizaționale prin care se recrutează candidații pentru ocuparea unor funcții și se dezvoltă ideologii⁶⁰. De aceea, partidele încearcă să se organizeze sau să domine organele de guvernare și să ofere lideri la nivel național. Desigur, prin această abordare, nu

negăm și posibilitatea ca unele partide politice neparlamentare să contribuie, într-un fel sau altul, la realizarea comunicării cu instituțiile militare competente în materie de apărare și securitate națională. Opțiunea noastră a avut în vedere eficacitatea și eficiența demersurilor, în domeniul amintit, ale unui partid neparlamentar, adică lipsit de posibilitatea de a vota sau propune măsuri concrete privind apărarea și securitatea națională în forul legislativ al țării.

Partidul politic reprezintă o grupare de indivizi constituită pe baza liberului consimțământ, ce acționează programatic, conștient și organizat pentru a servi intereselor unor clase, grupuri sociale, comunități umane, pentru dobândirea și menținerea puterii politice, în vederea organizării și conducerii societății, conform cu idealurile proclamate în platforma program⁶¹.

Partidul politic servește interesele unor clase, grupuri sociale, comunități umane. Aceasta înseamnă că el servește intereselor unor anumite categorii sociale, dar aceste interese sunt aceleași cu ale întregii comunități. Tocmai aceasta este problema fundamentală, faptul că partidul exprimă voința politică a cetățenilor. Grupul social este acela din care este alcătuit partidul. Este normal ca acest grup să urmărească anumite interese și obiective, dar aceste obiective vor fi unele generale valabile pentru întreaga populație.

Obiectivele partidelor politice sunt acelea de a dobândi și de a menține puterea politică. Definierea partidului nu poate fi concepută fără nominalizarea scopului acestuia. Din cele mai vechi timpuri, partidele au urmărit câștigarea puterii politice pentru a putea astfel conduce, influența, pentru a-și putea impune propriul program, propria viziune despre conducerea societății (materializată în legi votate în Parlament, în cazul în care partidul reprezintă majoritatea parlamentară). Doar simpla dobândire a puterii nu este suficientă fără o anumită continuitate

⁶⁰ Gordon MARSHALL (coord.), *Dicționar de sociologie*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2003, p. 415.

⁶¹ *Legea nr. 14/2003 a partidelor politice*, http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/14_2003.php, art. 1.

(este nevoie de timp pentru a-ți putea impune propriile convingeri). Totuși, acest lucru nu trebuie să devină permanent pentru a nu cădea în extrema partidului unic, situație în care nu s-ar mai asigura alternanța la guvernare, periclitându-se însuși conceptul de democrație reprezentativă.

Alt scop al partidului politic este acela al organizării și conducerii societății. După obținerea voturilor electoratului, devenind partid de guvernământ va dispune de pârgii eficiente prin care va putea să-și instituționalizeze platforma, politica sa devenind politică de stat și astfel va impune ca voința obligatorie societății legile votate (în conformitate cu Constituția țării).

Partidul politic va conduce societatea conform cu idealurile proclamate în platforma program. Orice partid politic odată ajuns la putere ar trebui să acționeze în conformitate cu ceea ce și-a propus înaintea alegerilor, în deplin consens cu obiectivele expuse populației și pentru care aceasta i-a acordat votul de încredere. Dacă nu va face acest lucru, va risca ca într-un viitor apropiat cei care l-au votat să-și schimbe opțiunea (iar la următoarele alegeri să nu-l mai voteze) sau, în cel mai rău caz (dacă guvernarea este foarte departe de ceea ce a promis, de voința cetățenilor), aceasta poate fi confruntată cu mișcări de stradă de tipul grevelor sau eventual al revoluțiilor. În ultima variantă, se poate ajunge chiar la înlăturarea Guvernului, deci a partidului majoritar, deoarece el nu mai reprezintă voința poporului, pierzându-și legitimitatea.

Partidele politice care ajung la guvernare se manifestă ca forțe politice, indiferent dacă reprezintă puterea (majoritatea parlamentară) sau opoziția. Cele care dețin puterea își vor impune platforma program (după cum am mai spus), iar opoziția va avea tot timpul rolul de a controla puterea (de a urmări ca aceasta să nu se îndepărteze de ceea ce și-a propus, de voința generală) prin vot de blam sau prin introducerea de moțiuni de cenzură.

Statutul social al partidului, prin care înțelegem poziția pe care ocupă acesta pe eșichierul politic al țării, poate fi: *înalt*

(este partid de guvernământ sau face parte din coaliția aflată la guvernare); *mediu* (este partid parlamentar); *obișnuit* (nu a intrat în Parlament, dar are organizații și simpatizanți relativ numeroși).

2.2.2. *Instituții militare cu rol esențial în asigurarea apărării și securității naționale*

Opțiunea noastră în ceea ce privește instituțiile militare care au competențe în materie de apărare și securitate națională a avut în vedere gradul de implicare directă a acestora în realizarea documentelor de politici publice (strategii naționale de apărare și securitate etc.) și a actelor normative (legi, hotărâri de guvern etc.), precum și punerea acestora practică. Desigur, există și alte structuri – ministere, servicii și departamente – care au sarcini în domeniul apărării și securității naționale, dar apreciem că atribuțiile acestora se definesc printr-un caracter concret, punctual și specializat.

Ministerul Apărării Naționale (MAPN) este organul de specialitate al administrației publice centrale, în subordinea Guvernului, prin care este condusă activitatea în domeniul apărării naționale, potrivit prevederilor legii și strategiei de securitate națională, pentru garantarea suveranității, independenței și unității statului, integrității teritoriale a țării și democrației constituționale.

Ministerul Apărării Naționale răspunde în fața Parlamentului, a Guvernului și a Consiliului Suprem de Apărare a Țării pentru modul de aplicare a prevederilor Constituției, a celorlalte acte normative în vigoare, a hotărârilor Guvernului și ale Consiliului Suprem de Apărare a Țării, precum și ale tratatelor internaționale la care România este parte, în domeniul său de activitate.

Ministerul Apărării Naționale *comunică direct* cu Parlamentul țării, Președintele României, Guvernul și CSAT prin diferite modalități. Astfel, MAPN, potrivit legii⁶²,

⁶²Legea 473/2004 privind planificarea apărării, Monitorul Oficial 1052/2004.

elaborează Carta albă a apărării și Strategia militară a României. După elaborarea proiectului acestor documente acestea se înaintează CSAT, care le avizează, și apoi Guvernului care, dacă și le însușește, le trimite Parlamentului spre adoptare.

De asemenea, Ministerul Apărării Naționale elaborează Directiva de planificare a apărării și pe temeiul acesteia se întocmesc Programe majore, care cuprind totalitatea acțiunilor și a măsurilor concrete desfășurate pentru constituirea, modernizarea, înzestrarea, instruirea, întreținerea la pace și pregătirea pentru situații de criza și război a unităților militare, asigurarea condițiilor optime de viață pentru personal, asigurarea sprijinului logistic și a rezervelor pentru mobilizare și război, crearea și întreținerea infrastructurii pentru acțiuni militare în cadrul apărării comune a NATO, participarea la acțiuni de cooperare internațională cu alte state, precum și resursele necesare anual pentru realizarea acestora. După adoptarea acestor programe, MApN le comunică celor care au responsabilități legale de punere a lor în practică folosind în acest scop canalele oficiale de comunicare.

Serviciul Român de Informații (SRI), potrivit legii de înființare⁶³, „este organul de stat specializat în domeniul informațiilor privitoare la siguranța națională a României, *parte componentă a sistemului național de apărare* (s.n), activitatea sa fiind organizată și coordonată de Consiliul Suprem de Apărare a Țării”. În plus, SRI organizează și execută activități pentru culegerea, verificarea și valorificarea informațiilor necesare cunoașterii, prevenirii și contracarării oricăror acțiuni care constituie, potrivit legii, *amenințări la adresa siguranței naționale a României* (s.n). Pe de altă parte, începând cu 1 iulie 2008, a intrat în vigoare noua schemă de organizare a Serviciului Român de Informații, aprobată de Consiliul Suprem

⁶³Lege nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații (Monitorul Oficial nr.33/1992) și O.U. nr. 72/2002 pentru modificarea art. 42 din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, Monitorul Oficial nr. 435/2002.

de Apărare a Țării⁶⁴. Reorganizarea aduce ca principale elemente de noutate *trei aspecte fundamentale*:

- **Creșterea capacității operaționale printr-un management modern al activității de informații;**

- **Dinamizarea activității SRI și adaptarea la noile riscuri de securitate.** În acest sens, se vor întreprinde măsuri privind: abordarea extinsă a noilor riscuri de securitate emergente în plan național și european – pe zona securității cibernetice, a securității energetice, a noilor forme de terorism și criminalitate transfrontalieră, a proliferării armelor de distrugere în masă – unele dintre acestea pe baza deciziilor de la Summitul NATO de la București; extinderea colaborării cu serviciile similare din state membre NATO și UE în gestionarea amenințărilor comune de securitate și definirea unui concept de cooperare internațională a SRI; dezvoltarea analizei din surse deschise, domeniu de bază pentru noile evoluții în intelligence din cadrul UE și NATO; dezvoltarea unor zone de expertiză specializată care să constituie baza pentru un management modern al sistemelor IT ale Serviciului Român de Informații;

- **O nouă orientare și deschidere spre dezvoltarea cooperării cu societatea civilă.**

Totodată, analiza competențelor și atribuțiilor SRI conduc la aprecierea că acesta constituie o componentă a sistemului securității naționale și, prin urmare, îi sunt aplicabile dispozițiile constituționale privind componentele forțelor armate. În același timp, precizăm că, potrivit legii în materie, personalul Serviciului Român de Informații se compune din *cadre militare permanente* (s.n.) și salariați civili, care îndeplinesc atribuții operative și administrative. De asemenea, cadrele militare ale Serviciului Român de Informații au toate drepturile și obligațiile prevăzute, pentru militarii Armatei României, de reglementările legale, statutele și regulamentele militare.

Analiza atribuțiilor SRI conduce la concluzia că acesta este implicat semnificativ în: cunoașterea anticipată a

⁶⁴ *Noua schemă de organizare a SRI*, <http://www.sri.ro/upload/structura.pdf>.

vulnerabilităților, factorilor de risc și amenințărilor ce pun în pericol securitatea națională, în vederea prevenirii, contracarării și înlăturării lor. Este vorba, în principal, despre amenințările la adresa securității naționale, proliferarea armelor de distrugere în masă și a vectorilor purtători, precum și a diseminării ilegale a armamentului convențional, criminalitatea organizată transfrontalieră, amenințările la adresa infrastructurilor critice.

2.2.3. *Instituții politico-militare*

Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT) este o „autoritate administrativă autonomă din România, care are atribuții în organizarea și coordonarea unitară a activităților care privesc apărarea țării și securitatea națională”⁶⁵. Practic, având în vedere atribuțiile legale și cele cuprinse în Constituția României⁶⁶, putem aprecia că CSAT este o instituție politico-militară. De altfel, la această concluzie se ajunge și dacă se face analiza componenței CSAT – ministrul apărării naționale, ministrul de interne, ministrul afacerilor externe, ministrul justiției, ministrul industriei și resurselor, ministrul finanțelor publice, directorul Serviciului Român de Informații, directorul Serviciului de Informații Externe, șeful Statului Major General și consilierul prezidențial pentru securitate națională. Președintele României îndeplinește funcția de președinte al CSAT iar primul ministru este vicepreședintele acestei instituții.

În principal, CSAT comunică cu instituțiile ce au responsabilități de apărare și securitate națională prin hotărârile pe care le emite și care, potrivit legii, sunt obligatorii pentru autoritățile administrației publice și instituțiile publice la care se referă. Dacă analizăm atribuțiile legale ale CSAT⁶⁷, putem desprinde principalele modalități de comunicare ale acestei instituții politico-militare cu celelalte instituții ce au competențe

în domeniul apărării țării și securității naționale. Astfel, CSAT face *analize documentelor de politici publice în materie de apărare și securitate* cum ar fi: Strategia de Apărare Națională a României, Strategia militară a României, Strategiile de ordine publică și siguranță națională ale României. Aceste documente sunt înaintate CSAT de către instituțiile în sarcina cărora intră elaborarea lor. Astfel, elaborarea Strategiei de Apărare Națională a României, potrivit legii⁶⁸, intră în sarcina Președintelui țării care, în termen de cel mult 6 luni de la data depunerii jurământului, prezintă Strategia națională de apărare Parlamentului, care o dezbate și o aprobă, prin hotărâre, în cadrul unei ședințe comune.

Analiza componenței și a atribuțiilor legale ale CSAT scoate în evidență că această instituție se definește prin: ***diversitatea activităților desfășurate; dinamismul*** măsurilor ce se adoptă; ***diversitatea avizelor*** pe care Consiliul trebuie să le dea, potrivit legii; ***promptitudinea măsurilor adoptate; înalta responsabilitate*** ce îi revine Consiliului în materie de apărare și securitate națională.

Practic, orice măsură semnificativă în materie de apărare și securitate națională, indiferent cine este inițiatorul acesteia, trece prin CSAT care decide soarta ei, în sensul continuării eforturilor de punere a ei în practică, potrivit prevederilor legale în vigoare sau al renunțării la continuarea demersurilor. În opinia noastră, toate acestea dovedesc, pe de o parte, ***statutul social înalt și rolul esențial jucat de CSAT*** în societatea românească în materie de apărare și securitate națională, și, pe de altă parte, ***complexitatea activității acestei instituții***.

2.3. **Documente ce fundamentează prioritățile în arhitectura de apărare și securitate a României**

În opinia noastră, prioritățile în arhitectura de securitate și apărare a României sunt definite în următoarele documente:

⁶⁵ Legea nr. 415/002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, *Monitorul Oficial nr. 494/2002*, art. 1.

⁶⁶ *Constituția României*, București, Monitorul Oficial, 2003, art. 119.

⁶⁷ Legea nr. 415/2002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, *Monitorul Oficial nr. 494/2002*.

⁶⁸ Legea 473/2004 privind planificarea apărării, *Monitorul Oficial 1052/2004*, art. 5.

Strategia Națională de Apărare, Carta albă a apărării, Strategia militară și Programul de guvernare și angajamentele asumate de statul român la integrarea/aderarea în NATO/UE.

Aceasta întrucât aceste documente conțin obiectivele de atins în materie de securitate și apărare națională, colectivă și comună, definesc valorile și interesele naționale ce se impun a fi promovate și apărate, stabilesc principalele direcții de acțiune pentru instituțiile cu competențe în domeniu pentru a face față riscurilor și amenințărilor de securitate, precum și efectelor negative ale globalizării și orientează demersurile necesare și suficiente pentru ca statul român să-și îndeplinească angajamentele asumate prin integrarea/aderarea în NATO/UE.

Astfel, „(...) ca instrument național ce dă forță și valoare practică acestor cerințe, **Strategia de Securitate Națională a României** reprezintă un factor integrator de sinteză; ea se operaționalizează printr-un ansamblu de decizii, planuri, măsuri și acțiuni menite să prevină și să contracareze eficient riscurile și amenințările ce pun în pericol valorile și interesele naționale, precum și valorile care dau identitate și unitate construcției europene”⁶⁹. Pe de altă parte, acest document are ca scop atât prevenirea și contracararea pericolelor existente în mediul internațional, cât și garantarea stării de securitate internă, în ansamblul său, a siguranței personale și securității comunităților. Totodată, Strategia națională de securitate vizează securitatea energetică și alimentară, securitatea transporturilor și a infrastructurii, a sănătății publice, sanitară, ecologică și culturală, securitatea financiară, informatică și informațională. Ca urmare, strategia de securitate națională se referă atât la activitatea de politică externă, diplomatică și de colaborare internațională, cât și la cea a instituției militare și a forțelor de ordine publică, activitatea structurilor de informații, precum și pe cea a altor agenții guvernamentale cu responsabilități în domeniu. Integrarea și armonizarea

eforturilor vizează atât cadrul național, cât și dinamica relațiilor în spațiul comun de securitate și apărare european, precum și în spațiul euroatlantic.

La rândul său, Strategia națională de apărare⁷⁰ reprezintă un instrument de lucru prin intermediul căruia, plecând de la nevoia de apărare a țării, a intereselor, valorilor și obiectivelor naționale de securitate, se gestionează riscurile, amenințările și vulnerabilitățile de securitate. În plus, Strategia națională de apărare reprezintă un factor integrator, de sinteză, ea fiind operaționalizată printr-un ansamblu de direcții de acțiune menite să prevină și să contracareze eficient riscurile, amenințările și vulnerabilitățile. Apreciem că, prin întregul său conținut, Strategia națională de apărare a României constituie un document esențial ce fundamentează prioritățile instituțiilor ce au competențe în domeniul cercetat în realizarea arhitecturii de securitate și apărare.

În opinia noastră, și celelalte documente menționate mai sus își îndeplinesc rolul de fundamentare a priorităților în arhitectura de apărare și securitate a României. Considerându-le ca fiind cunoscute nu vom insista asupra lor. Totuși, vom acorda un spațiu succint Programului de guvernare al partidului/coaliției de partide aflat/aflată la conducerea țării întrucât apreciem că el dă orientările de bază și ansamblul acțiunilor de întreprins de instituțiilor cu competențe în materie de securitate și apărare în stabilirea priorităților în arhitectura de apărare și securitate a României. În acest sens, Programul de guvernare pentru perioada 2009-2012 constituie un exemplu.

Apreciem că toate aceste documente sunt complementare în ceea ce privește prioritățile în structura de apărare și securitate a României, dovedindu-și utilitatea și necesitatea în planificarea activității specifice a instituțiilor cu vocație securitară și defensivă.

⁶⁹ Strategia națională de securitate, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>, p. 6.

⁷⁰ Strategia națională de apărare, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>.

2.4. Activități prioritare în cadrul arhitecturii de apărare și securitate a României

Se știe că nu toate sarcinile au aceeași durată, complexitate, importanță și urgență. O prioritate este o sarcină definită prin: durată și complexitate variabile; o importanță mare sau foarte mare; termen de îndeplinire unul urgent, foarte scurt sau scurt. Pe de altă parte, devine prioritate un obiectiv sau o sarcină ce se impune a fi realizată în mod absolut obligatoriu înaintea altora asemănătoare. De fapt, o prioritate transpusă în practică devine premisa atingerii altor obiective, inclusiv în domeniul arhitecturii de apărare și securitate națională.

În opinia noastră, prioritățile din cadrul arhitecturii de apărare și securitate privesc ansamblul instituțiilor cu competențe în domeniul analizat pe toate dimensiunile – umană, organizațională, materială, financiară și informațională.

Pe de altă parte, analiza priorităților în arhitectura de securitate și apărare națională poate porni și de la gruparea lor în două mari categorii și anume: *priorități interne* și *priorități externe*. În prima categorie, intră investiția echilibrată în cei patru piloni pe care se fondează capacitățile militare ale României: **personal; echipament, disponibilitate operațională și infrastructură**. Prioritățile externe privesc angajamentele statului român în calitatea sa de membru al NATO și UE.

Desigur, toate instituțiile prezentate în subcapitolul 2 din capitolul 2 al studiului nostru au roluri complexe, diferite, dar complementare în îndeplinirea priorităților în arhitectura de apărare și securitate națională. Analiza noastră se va concentra însă doar asupra rolului Ministerului Apărării Naționale, pe care îl apreciem ca fiind fundamental și determinant în ceea ce privește prioritățile în arhitectura de securitate a României.

În acest context, prioritățile urmărite de Ministerul Apărării Naționale sunt:

1) **Realizarea unei structuri de forțe cu un grad ridicat de susținere și interoperabilitate, flexibile, mobile, desfășurabile în teatre de operații, capabilă să participe atât la întreaga gamă de misiuni NATO și UE cât și la misiuni de tip**

„coalitție”. În acest sens, eforturile MAPN se îndreaptă spre: realizarea unei structuri moderne, complet profesionalizate, cu un grad sporit de mobilitate, eficientă, flexibilă, dislocabilă și sustenabilă, având capacitatea de acțiune întrunit și de a fi angajată într-un larg spectru de misiuni; achiziționarea, în corelare cu resursele puse la dispoziție, a sistemelor de armamente ce înglobează tehnologii moderne, adecvate, în scopul satisfacerii cerințelor categoriilor de forțe ale armatei și asigurării interoperabilității cu forțele NATO; realizarea capacității operaționale a forțelor destinate NATO, UE și inițiativelor regionale, în conformitate cu angajamentele asumate.

Realizarea unei asemenea structuri de forțe va conduce la *consolidarea profilului României în cadrul NATO*. Cu alte cuvinte, procesul transformării structurii de forțe își propune realizarea unei structuri moderne, complet profesionalizate, cu un grad sporit de mobilitate, eficientă, flexibilă, dislocabilă și sustenabilă, având capacitatea de acțiune întrunit și de a fi angajată într-un larg spectru de misiuni. În acest scop, în anii ce vin, se vor achiziționa, în corelare cu resursele puse la dispoziție, sisteme de armamente ce înglobează tehnologii moderne, adecvate, în scopul satisfacerii cerințelor categoriilor de forțe ale armatei și asigurării interoperabilității cu forțele NATO.

În plus, prioritară pentru MAPN este și realizarea capacității operaționale a forțelor destinate NATO, UE și inițiativelor regionale, în conformitate cu angajamentele asumate. De asemenea, are în continuare prioritate realizarea a capacității operaționale a forțelor destinate NATO/UE și inițiativelor regionale, în conformitate cu angajamentele asumate, urmărindu-se menținerea nivelului de operaționalizare a structurilor care au fost certificate/afirmate în anii anteriori.

O altă direcție prioritară de acțiune pentru MAPN va fi *dezvoltarea contribuției României la PSAC, în calitate de membru UE*. Este cunoscut că România s-a implicat activ în numeroase misiuni PSAC, conștientizând importanța și

anvergura pe care acestea o vor căpăta în contextul demersurilor UE de promovare a statului de drept funcțional, a respectului pentru drepturile omului și buneii guvernări, precum și în alte domenii conexe, toate acestea având incidență directă asupra stabilității și securității internaționale. Angajamentul solid al țării noastre este confirmat de situarea pe unul din primele locuri printre membrii UE din punctul de vedere al experților detașați și angajați prin contract din misiunile UE, dar și prin valoarea adăugată la elaborarea deciziilor din domeniul PSAC.

Contribuția națională a României, alături de a celorlalte state membre, acoperă atât palierul civil, cât și cel militar. Astfel, România este prezentă în numeroase misiuni desfășurate sub egida PSAC, derulate pe trei continente: EUPM (misiune civilă în Bosnia și Herțegovina), EUFOR Althea (misiune militară în Bosnia și Herțegovina), EULEX Kosovo (misiune în domeniul supremației legii în Kosovo), EUPOL Afghanistan (misiune civilă în Afganistan), EUJUST LEX (misiune integrată în domeniul statului de drept pentru Irak), EUMM Georgia (misiune de monitorizare), EUPOL Afganistan (misiune civilă în Afganistan), EUPOL COPPS (misiune de poliție în Teritoriile Palestiniene), și EUNAVFOR ATALANTA (misiune navală de combatere a pirateriei în Golful Aden). În acest sens, prioritar pentru Armata României este implicarea activă, consistentă, responsabilă și permanentă în reconstrucția post-conflict cu scopul declarat de a-și dezvolta capacitățile civile de gestionare a crizelor. România este deja angajată cu resurse importante în acțiuni cu dimensiune semnificativă de reconstrucție post-conflict (EULEX Kosovo, Althea BiH, EUMM Georgia etc.)⁷¹. Utilizarea sistematică a acestor resurse și dezvoltarea propriilor capacități de gestiune civilă a crizelor la un nivel comparabil cu al celorlalți actori semnificativi (în special state membre UE și NATO) poate deschide oportunitatea consacrării unei poziții specifice de excelență în domeniu.

2) Crearea unui sistem logistic integrat cu o mare mobilitate. În acest scop, se va acționa, în mod prioritar, pentru: înzestrarea unităților și marilor unități militare cu echipament și tehnică performante; modernizarea și reabilitarea elementelor de infrastructură în scopul asigurării facilităților necesare instruirii, antrenării și refacerii forțelor; operaționalizarea structurilor logistice conform angajamentelor asumate față de NATO și UE; asigurarea managementului capacităților de transport logistice; coordonarea mișcării în folosul forțelor și monitorizarea tranzitărilor teritoriului național; asigurarea desfășurării activităților cultural-sportive la nivelul ministerului, precum și a condițiilor necesare refacerii capacității de muncă, recreerii, asistenței sociale a personalului armatei și a membrilor de familie a acestora.

3) Asigurarea unui cadru eficient și flexibil, pentru conducerea, organizarea, planificarea și operaționalizarea forțelor, realizarea unității în domeniile conceptelor militare, a limbajului operațional și a procedurilor de planificare și desfășurare a operațiilor militare. În acest scop, se acționează în vederea atingerii următoarele obiective: realizarea pachetelor de forțe/capabilități pentru NATO și UE și inițiative regionale, la termenele și nivelurile de pregătire operațională asumate; realizarea, menținerea și perfecționarea capacității comandanților de a conduce forțele în condițiile războiului modern; implementarea regulilor și procedurilor specifice participării structurilor militare românești la întreaga gamă de misiuni ale NATO; dobândirea capacității operaționale a structurilor și sistemelor de comunicații și informatică care asigură suportul tehnic al conducerii la nivel strategic;

4) Implementarea unui management eficient în următoarele domenii: politica de apărare, planificarea integrată a apărării, activitatea legislativă, asistență juridică, resurse umane, financiar-contabil, audit intern, asistență religioasă, asistență medicală, cercetare științifică în domeniul militar, informare publică. În acest sens, se va acționa pentru: modernizarea cadrului legislativ specific prin redefinirea

⁷¹ Participarea României la misiunile PSAC, <http://www.mae.ro/node/1884>.

statutului cadrelor militare; stabilirea competențelor de analiză și numire pe funcții a tuturor categoriilor de personal; selecționarea, pregătirea și numirea cadrelor militare în comandamentele NATO și ale Uniunii Europene, cele multinaționale, precum și a personalului participant la misiuni internaționale, la standardele impuse de fiecare post și misiune; valorificarea ulterioară a experienței acestora prin numirea în funcții importante din structura armatei; finalizarea sistemului gestiunii informatizate a personalului armatei; pregătirea și perfecționarea personalului armatei prin formele de învățământ militar propriu, cât și în cadrul școlilor NATO, precum și în institute din statele membre NATO; asigurarea asistenței juridice a Ministerului Apărării Naționale și armonizarea actelor normative;

5) Realizarea unui sistem informațional strategic specializat și multidirecțional, concomitent cu dezvoltarea sistemelor adecvate de comunicații necesare schimbului de informații și dezvoltarea unei structuri de informații flexibile și modulare. Se acordă prioritate realizării capacității operaționale a structurilor din cadrul programului pentru: prevenirea surprinderii strategice; realizarea superiorității informaționale; consolidarea reprezentării diplomatice militare; dezvoltarea unor capacități de pregătire specifice; prevenirea și contracararea culegerii de informații militare de către serviciile de informații adverse; protecția obiectivelor și personalului Ministerului Apărării Naționale atât pe teritoriul național, cât și în teatrele de operații, a intereselor economice și patrimoniale ale armatei; asigurarea securității informațiilor clasificate și a sistemelor informatice și de comunicații; prevenirea și combaterea actelor de terorism și a faptelor asimilate acestora, a altor amenințări asimetrice, în cooperare cu celelalte structuri cu atribuții în domeniul securității naționale; organizarea și executarea activităților specifice pentru prevenirea și contracararea amenințărilor transfrontaliere; promovarea și apărarea intereselor politico-militare și militare naționale.

Desigur, toate instituțiile care au competențe în materie de apărare și securitate își stabilesc prioritățile pentru atingerea obiectivelor specifice ce le revin. Prezentul studiu a analizat succint aceste priorități din perspectiva Ministerului Apărării Naționale care, în opinia noastră, joacă un rol central și determinant în arhitectura de apărare și securitate națională.

În același timp, apreciem că aceste priorități formează un sistem coerent, deschis și complex, compus din elemente structurale interdependente. De aceea, succesele sau insuccesele realizate în implementarea unei priorități se răsfrâng asupra îndeplinirii/neîndeplinirii alteia/altora.

Capitolul 3

POLITICA NAȚIONALĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE ȘI POLITICA NAȚIONALĂ EXTERNĂ ÎN NOUL CLIMAT AL GLOBALIZĂRII ȘI APARTENENȚELOR LA TRATATE ZONALE SAU REGIONALE

3.1. Caracteristici ale noului climat al globalizării și apartenențelor la tratate zonale sau regionale

Globalizarea nu este un fenomen inedit al zilelor noastre, ci unul cu o îndelungată istorie. Fiecare epocă și-a pus amprenta pe ceea ce a însemnat globalizare. Tot timpul oamenii au tins să cunoască mai mult și să intre în legătură cu semenii lor de pe alte meleaguri. Astfel, unii au sfidat distanțele și pericolele călătoriei printr-un spațiu necunoscut, au depășit voluntar frontierele artificiale create pentru a-i separa de ceilalți și pentru a marca „domeniul” cuiva fie el persoană sau grup uman organizat din ce în ce mai riguros și hotărât să-și apere „teritoriul”. Globalizarea a implicat dintotdeauna tendința spre înnoire, spre cunoaștere și contacte ample între oameni, indiferent de apartenența lor la un stat, la o anumită religie sau grup etnic. Aceasta a evoluat în timp, trecând prin forme specifice fiecărei epoci din istoria umanității⁷².

În esență, globalizarea este un proces complex și multidimensional care transformă într-un ritm rapid și în profunzime activitățile naționale și globale, dar și interacțiunile dintre actorii sociali. Schimbările realizate de aceasta au implicații asupra tuturor aspectelor vieții umane. Viteza, amploarea și caracterul său diferă în funcție de dimensiunea în care se desfășoară: economică, politică, socială etc. Deși nu există o definiție „universală” a globalizării, în general, este privită ca un proces în care barierele în fața fluxurilor

internaționale de bunuri, servicii, capital, bani și informații sunt erodate și chiar eliminate.

Globalizarea are o serie de efecte de natură economică, politică, socială (demografică, culturală, religioasă), militară și ecologică, ce implică diverse riscuri și beneficii. Înțelegerea acestor aspecte este deosebit de importantă deoarece interacțiunile dintre ele pot fi distructive și pot crea noi riscuri, pericole și amenințări la adresa securității. Pentru a maximiza efectele benefice ale globalizării, pe de o parte, și a minimiza efectele negative ale acesteia, pe de altă parte, statele lumii aderă și se integrează în diferite organizații politice, economice, politico-militare și de altă natură. Este și cazul României care, în 2004, a devenit membră a alianței politico-militare NATO și, în 2007, al organizației interguvernamentale UE.

În opinia noastră, acțiunea globalizării, caracterizată prin complexitate, pluridimensionalitate și o constanță relativă, asupra comunității mondiale și apartenența statelor la tratate zonale sau regionale conduc la crearea și dezvoltarea unui climat internațional marcat de următoarele caracteristici: ***anumite tendințe semnificative în evoluția societății umane; dinamici complexe și contradictorii în evoluția comunității mondiale; un nou peisaj strategic internațional; reînnoirea mizelor urmărite de actorii scenei mondiale.***

Tendințele semnificative în evoluția societății umane sunt puse în evidență prin:

1) *Globalizarea, care structurează și fragilizează sistemul internațional.* Globalizarea este un pivot atât structurat, cât și profund instabil. După o primă fază a globalizării fericită, marcată prin rate de creștere susținute și emergența de solidaritate prin încheierea de diferite parteneriate în sistemul internațional, factorii de ruptură violentă s-au multiplicat: catastrofe naturale, falimentul sistemului bancar și financiar internațional, proliferarea nucleară și riscurile asociate unei pandemii mondiale fac să planeze pe ansamblul sistemului o profundă incertitudine, atunci când instituțiile de reglementare și de guvernare mondială sunt neadaptate și când provocările

⁷² Vezi: Petre DUȚU, *Mediul de securitate în contextul globalizării și al integrării regionale*, București, UNAp, 2007, capitolul 1.

comune generate de globalizare nu anulează conflictele de interese între state⁷³;

2) *Creșterea importanței Asiei pe arena internațională.* Globalizarea este preluată de Asia și, mai ales, de China. Intrarea Chinei în economia de piață a fost accelerată prin excelență de creșterea mondială. Această țară ar trebui să devină, în câțiva ani, primul importator și exportator mondial. De fapt, din 2010 China a devenit a doua economie mondială⁷⁴. Un alt stat asiatic, India, a devenit lider mondial pentru tehnologiile și serviciile electronice. Țările OCDE nu vor produce mai mult de 40% din economia mondială până în 2025 (față de 55% în 2000), în timp ce contribuția Asiei va trece de la 24% la 38%, adică, practic, egal cu zona OCDE⁷⁵. Criza economică din 2008 a întărit statutul Asiei în performanțele economice globale: China, care a devenit puterea dominantă în regiune și partenerul privilegiat al SUA, deține, se poate spune, cheile stabilității financiare mondiale. Pe plan demografic, glisarea centrului de gravitate al planetei spre Asia este încă și mai spectaculoasă: în 15 ani, unul din doi locuitori ai planetei va fi asiatic;

3) *Declinul global al Occidentului.* Se pare că declinul Occidentului este corolarul inevitabil al globalizării. Con tracția este, mai întâi, demografică: în 2025, SUA și Europa⁷⁶ nu vor reprezenta numai mult de 9% din populația mondială, în timp ce Asia va avea 50%. Occidentul îmbătrânește mult mai repede decât restul lumii. Pe plan economic, se pare că modelul occidental de economie liberală triumfă ca singurul posibil, dar țările occidentale care l-au promovat și susținut pierd progresiv

⁷³ Nicole GNESOTTO, *Partenariat Euro-Américain: une nouvelle approche*, http://www.notre-europe.eu/uploads/tx_publication/Etude75-PartenariatEuro-Am_ricain-fr.pdf, p. 4.

⁷⁴ *E oficial: China, a doua economie mondială*, <http://www.capital.ro/detalii-articole/stiri/e-oficial-china-a-doua-economie-mondiala-144136.html>.

⁷⁵ Cf. Nicole GNESOTTO, *art. cit.*, p. 4.

⁷⁶ *Fiche de données sur la population mondiale 2010*, http://www.prb.org/pdf10/10wpds_fr.pdf, pp. 6-8.

dominația pe care au avut-o de trei secole. În plus, actuala criză economico-financiară mondială a scos în evidență vulnerabilitățile acestui model economic. Pe plan politic, leadership-ul occidental se estompează: americanii și europenii nu mai pot să rezolve, singuri, crizele internaționale. De altfel, nici problemele generate de Iran, Irak, Coreea de Nord, de conflictele din Orientul Mijlociu sau chestiunile globale cum sunt încălzirea climatică ori sănătatea, nu pot fi gestionate fără concursul Rusiei, Chinei sau al altor puteri regionale. Pentru a soluționa criza financiară mondială au intervenit țările din G20, nu doar din G7 cum se obișnuia până acum. Rolul Occidentului în viitoarea ordine mondială este contestat. În Europa, Rusia a devenit contestatară a ordinii stabilite de democrațiile occidentale. În lume, imaginea și legitimitatea Occidentului ca lider mondial a cunoscut o deteriorare semnificativă timp de zece ani. Valorile promovate de Occident nu au devenit universale și unele sunt chiar contestate;

4) *O configurație multipolară a ordinii mondiale.* Multipolaritatea reprezintă unul din efectele politice majore ale globalizării. Extraordinara creștere economică a puterilor emergente și, îndeosebi, a Chinei și Indiei, a făcut din acești actori la fel de importanți ca puterile tradiționale dezvoltate, pentru stabilizarea politică, ecologică și economică a planetei. Coexistența diferitelor centre de putere nu implică în mod obligatoriu constituirea unui sistem multilateral pașnic și consensual.

Multipolaritatea nu este o valoare în sine – poate implica la fel de bine o ordine anarhică, conflictuală sau amândouă odată. La Copenhaga, s-a produs o schismă în ceea ce privește viziunea și gestionarea globalizării la care suntem martori. UE a părut să fie izolată în adeziunea și apărarea unui sistem de guvernare multilateral, colectiv, consensual. Toate celelalte puteri parți la negocieri s-au postat pe poziția apărării intereselor lor imediate și particulare. Or, pentru a governa această lume multipolară, cele mai multe din instituțiile internaționale disponibile sunt într-o dublă criză, de legitimitate și de

eficacitate. Pe de altă parte, acest nou sistem multipolar rămâne fragil și flexibil. Desigur, noile forme de cooperare internațională par să fi devenit necesare, așa cum s-a întâmplat în cazul G20 în contextul crizei economice mondiale. Dar, simultan, SUA nu au renunțat la aspirația de a rămâne prima din puterile mondiale. Totodată, un duopol – chiar un condominium – sino-american rămâne posibil; o nouă împărțire bipolară a lumii, între Occident și celelalte centre de putere poate să redevină una dintre posibilele tentații strategice.

Una din marile dificultăți, pentru analiza și înțelegerea globalizării, rezidă în luarea în calcul și, mai ales, acceptarea, noii complexități a lumii. Globalizarea contribuie la creșterea dificultății pentru că obligă la a gândi împreună orice rețea de paradoxuri, de tensiuni și contradicții, făcând lumea concomitent mai instabilă și mai imprevizibilă.

În acest context, ***dinamica complexă și contradictorie în evoluția ordinii mondiale*** este evidențiată prin:

1) *Paradoxuri ale globalizării* ce se reflectă semnificativ prin două fenomene pe care le generează și anume: *îmbogățirea* și *pauperizarea*. Ambele fenomene se petrec atât la nivel mondial, cât și în interiorul statelor. Chiar atunci când generează o dinamică a îmbogățirii mondiale al cărei profit revine, de regulă, statelor dezvoltate și țărilor numite emergente, globalizarea crește și disparitățile între state și inegalitățile din interiorul statelor. Pe de altă parte, globalizarea generează atât solidaritate și interdependență între state, cât și tendințe de fragmentare și diferențiere. Astfel, reducerea numărului persoanelor care trăiesc sub pragul sărăciei nu a cunoscut niciodată o asemenea accelerare: Banca Mondială evaluează reducerea, la nivel mondial, sărăciei extreme (definită ca parte a populației mondiale ce trăiește cu mai puțin de un dolar pe zi) la 400 milioane de persoane între 1981 și 2001⁷⁷. Totuși, există și un revers al medaliei. Globalizarea nu este într-adevăr mondială – nu afectează nici toate statele, nici întreaga populație din

interiorul unui stat. O treime din populația mondială trăiește sub pragul sărăciei⁷⁸. În țările puternic dezvoltate, se asistă la pauperizarea unei părți a clasei mijlocii, ceea ce pare a fi corolarul globalizării: numărul de săraci din SUA a trecut de la 11,3% la 12,6% între 2000 la 2005, adică în timpul anilor de creștere economică puternică a Americii⁷⁹. Altfel spus, chiar dacă sărăcia regresează la scară mondială, diferențele dintre bogați și săraci cresc, în sânul națiunilor ca și între națiuni;

2) *Dualitatea politicii: logica integrării și logica fragmentării*. Globalizarea face să coexiste, pe de o parte, o logică de flux, de rețea, de liberă circulație, de deschidere a societăților, care tinde la integrarea și unificarea piețelor, a culturilor, a reprezentărilor colective și, pe de altă parte, o logică inversă, de ruptură, de contestații, de competiție, de închidere a piețelor și societăților, care se hrănesc cu eșecurile sau faliile globalizării înseși. Contrar așteptărilor deceniului precedent, globalizarea economică s-a dublat, însă, se asistă și la o întoarcere la apelul la raporturile de forță. Unificarea piețelor progresează în paralel cu fragmentarea scenei politice⁸⁰: revenirea Rusiei, militarizarea Asiei, concurența pentru accesul la resursele energetice ale planetei sunt elemente ce nuanțează puternic efectul pacificator al solidarității economice și comerciale mondiale. Practic, se asistă la o geopolitizare a globalizării, în sensul că există concomitent tensiuni și interdependență, conflict și interes comun între puterile simultan antagonice și solidare. Relațiile sino-americe sunt un bun exemplu în acest sens.

Un nou peisaj strategic internațional este cea de a treia caracteristică definitorie a climatului globalizării și tratatelor zonale sau regionale. Globalizarea nu anulează constrângerile geopolitice tradiționale. În termeni de securitate, câteva tendințe

⁷⁸ *Fiche de données sur la population mondiale 2010*, http://www.prb.org/pdf10/10wpds_fr.pdf, p. 8.

⁷⁹ Cf. Nicole GNESOTTO, *art. cit.*, p. 8.

⁸⁰ Vezi: Dr. Petre DUȚU, *Globalizare versus separatism politic*, București, UNAp, 2010.

⁷⁷ Nicole GNESOTTO, *art. cit.*, p. 8.

semnificative vor desena peisajul strategic internațional actual. Acestea sunt următoarele:

1) *Declinul Sudului, în special a zonei mijlocii orientale.* Toți indicatorii referitori la această zonă arată un proces constant de degradare a situației politice, economice, militare și de mediu. Astfel, Africa și Orientul Mijlociu vor reprezenta, peste 20 de ani, o zonă cu 1,5 miliarde de locuitori, foarte tineri⁸¹, din care mai mult de jumătate într-o stare de extremă sărăcie, în timp ce degradarea mediului înconjurător și accesul la resursele de apă potabilă vor reprezenta provocări colective majore. Probabilitatea conflictelor locale și regionale, pe fondul competiției pentru resurse naturale, domină Africa Subsahariană. Numărul săracilor depășește aici 330 milioane, astăzi, în condițiile în care, în 1981, numărul acestora era de 161 milioane; previziunile sugerează că, dacă nimic nu se schimbă în această tendință, peste 20 de ani, 38% din populația africană va fi în stare de sărăcie extremă⁸². În Orientul Mijlociu, există, în permanență, un arc de crize violente – Israel, Palestina, Liban, Irak, Iran, Afghanistan/Pakistan – state pentru care, înglodate în datorii, se elimină orice posibilitate de dezvoltare. Încercările SUA de a soluționa conflictul israelo-palestinian nu au dus până acum la nici un rezultat. Pe de altă parte, confruntările din Afghanistan continuă, iar chestiunea proliferării nucleare, generată de Iran, care dorește să facă parte din clubul „puterilor nucleare”, ar putea pune în discuție ecuația strategică regională, cu efecte în lanț incalculabile. Exacerbarea rivalităților religioase, fenomenele de radicalizare extremistă, dezvoltarea rețelelor teroriste, frustrarea și resentimentul difuz în privința modelelor și a politicilor Occidentului, toate concură la a face din zona Orientului Mijlociu una dintre cele mai instabile ale planetei.

2) *Tendința pregnantă a Rusiei de a dobândi statutul internațional de mare putere mondială.* Prin marile resurse

⁸¹ *Fiche de données sur la population mondiale 2010*, http://www.prb.org/pdf10/10wpds_fr.pdf.

⁸² Cf. Nicole GNESOTTO, *art. cit.*, p. 9.

naturale de care dispune, îndeosebi cele energetice, prin forța militară semnificativă și suprafața foarte mare, Rusia este una din marile puteri a cărei evoluție, se pare, este puternic orientată spre a i se recunoaște de către comunitatea internațională statutul de mare putere mondială. Astfel, se asistă, pe de o parte, la o anumită îmbogățire, până la criza din 2008, prin creșterea prețurilor la energie, ce a asigurat dezvoltarea a economiei rusești și, pe de altă parte, la o întoarcere la autoritarismul politic, în interior, dublat de o contestație strategică, uneori violentă, în privința ordinii europene rezultată după Războiul Rece. Aceste tendințe au loc pe fondul declinului demografic semnificativ al Rusiei (se estimează că populația Rusiei vă scădea cu 10% în cursul următorilor 20 de ani)⁸³.

3) *Instabilitatea strategică a Asiei.* Din toate punctele de vedere, secolul al XXI-lea va fi marcat de evoluțiile și creșterile puterii statelor de pe continentul asiatic. Pe plan strategic, situația este deosebit de complexă și complicată dacă se au în vedere următoarele realități: implicarea Coreei de Nord în proliferarea nucleară; situația complicată a Taiwan-ului⁸⁴ (China consideră Taiwan-ul o problemă internă); creșterea puterii economice și militare a Chinei; evoluțiile din peninsula indiană și, mai ales, stabilitatea Pakistanului nuclear. Sub aspect militar, trei țări sunt puteri nucleare declarate. China își modernizează sistematic arsenalul militar (17% din creșterea anuală a bugetului său militar)⁸⁵, pe baza unei creșteri economice constante timp de 20 de ani. Fără a merge până la a vedea o Chină expansionistă și amenințătoare, totuși pot apărea îngrijprări în această privință dacă luăm în calcul competiția sa cu țările occidentale pentru accesul la resursele energetice din Africa și Orientul Mijlociu.

⁸³ *Fiche de données sur la population mondiale 2010*, http://www.prb.org/pdf10/10wpds_fr.pdf, p.10.

⁸⁴ Mihaela PĂDUREANU, Efectul Taiwan-China reevaluează relațiile cu SUA, <http://www.cseea.ro/ro/publicatii/printare/brief-analysis/efectul-taiwan-china-reeval-ueaza-relatiile-cu-sua>.

⁸⁵ Cf. Nicole GNESOTTO, *art. cit.*, p. 10.

Reînnoirea mizelor urmărite de actorii scenei mondiale constituie cea de-a patra caracteristică a climatului actual al globalizării, influențând tratatele zonele sau regionale. Această reconsiderare a mizelor reflectă impactul globalizării asupra mediului de securitate mondial, exprimat prin modificarea principiilor și modului de operare a celor mai multe politici și activități umane. Chestiunea supraviețuirii planetei a devenit miza majoră și, fără îndoială, interesul de securitate colectivă cel mai evident, dar și cel mai complex, al acestui debut de secol. Problema dependenței energetice în ceea ce privește energiile fosile, ca și cea a prezervării și reînnoirii resurselor naturale poate într-adevăr să fie contradictorie cu obiectivul unei creșteri continue a economiei mondiale. Că este vorba de economie, de mediu sau de securitatea internațională, invenția unei reglementări noi, adaptată la mizele și ierarhiile de putere ivite din globalizare a devenit critică. În acest context, guvernarea mondială – și, mai ales, reforma instituțiilor internaționale – va fi determinantă pentru stabilitatea deceniilor viitoare.

Se pare că două vor fi elementele esențiale pentru reînnoirea mizelor urmărite de actorii scenei mondiale: *securitatea internațională și fundamentele puterii politice.*

Astfel, *securitatea internațională* nu mai este asimilabilă doar cu dezechilibrele politico-militare între state, ci și cu amenințările și provocările globale (sănătate, catastrofe naturale, terorism, proliferare, faliment, mizerie etc.). La acestea se adaugă, cu efect catalizator negativ, conflictele regionale clasice care, după 1990, s-au multiplicat și, parcă, permanentizat. Fiind vorba de securitatea globală, chestiunea majoră concordă cu cea a eșecurilor globalizării: adâncirea diferențelor dintre bogăția și modernitatea marilor ansambluri regionale poate să alimenteze o întreagă gamă de dependențe, de frustrări și de conflicte. În termeni geografici, acestea sunt Rusia, Africa Subsahariană și Orientul Mijlociu.

La rândul lor, *fundamentele puterii politice* cunosc un proces de schimbare. Pe de o parte, chestiunea legitimității

puterii devine la fel de importantă ca și cea a eficacității sale. Relativitatea forței militare este, pe de altă parte, consecința directă a acestei noi situații. Războiul Rece sacralizase rolul aparatului militar și a raporturilor de forță în structura sistemului internațional.

Totuși, în opinia noastră, ar fi o eroare gravă să se creadă că, în prezent, aparatul militar și-a diminuat semnificativ rolul în menținerea echilibrului de putere în sistemul internațional. În noua ordine mondială ce se schițează, descurajarea militară a puterii a devenit relativă: marea lecție a crizelor externe a ultimei decade (Irak, Iran, Liban, Afghanistan și chiar Kosovo) constă în aceea că situațiile de criză politică nu se reglează, plecând doar de la instrumentele militare. Pe de altă parte, Teheranul demonstrează că instrumentele diplomatice, singure, nu sunt de ajuns pentru obținerea unor obiective de securitate, iar Moscova a demonstrat vecinilor și partenerilor că folosirea puterii militare face parte din panoplia normală de acțiune a statelor, războiul ruso-georgian din august 2008 fiind un exemplu în acest sens. În această nouă situație internațională, statele sunt supuse unor evidente tensiuni. Actorii statali rămân cadrele cele mai recunoscute în termeni de identitate și de reasigurare a populațiilor. Gravitatea crizelor și dezordinea lumii conduc chiar la o accentuare a rolului statelor ca principali actori ai relațiilor internaționale, deși au pierdut monopolul eficacității și controlului în privința marilor mize economice sau politice. Într-adevăr, globalizarea implică acest paradox – face cadrul politic mondial mai dificil de depășit dar și insuficient: noile reguli ale jocului parteneriatelor internaționale vor trebui să ia în calcul această tensiune. În opinia noastră, primordialitatea intereselor naționale în raport cu cele comune reprezintă cauza acestui paradox.

Per ansamblu, două par a fi marile chestiuni strategice ce apar ca determinante pentru evoluția sistemului internațional:

Pe plan economic, recenta criză economică și financiară, împreună cu prioritățile de mediu, ridică deschis problema unui model de creștere durabilă a economiei mondiale în care

sustenabilitatea să poată fi asigurată sub trei aspecte ce se impun astăzi: a) economic și financiar; b) social și de securitate și c) de mediu.

Pe plan politic, multipolaritatea pune problema situației în care statele vor ajunge la reglarea mizelor majore pe care le au în comun: prioritatea va fi acordată apărării intereselor Occidentului sau partajarea puterii cu noile puteri și căutarea sistematică a interesului colectiv.

Un răspuns adecvat la aceste două chestiuni strategice pare să fie dat de integrarea/aderarea statelor la diferite și diverse tratate zonale sau regionale. Astfel, statele constituie organizații regionale sau zonale cu caracter economic, politic, politico-economic, politico-militar, ecologice etc. În acest sens, se pot da ca exemplu următoarele organizații regionale⁸⁶:

a) *Acordul de liber-schimb nord-american* (North American Free Trade Agreement prescurtat – NAFTA) este un tratat ce creează o zonă de liber-schimb între trei țări ale Americii de Nord: Mexic, SUA și Canada și a intrat în vigoare la 01.01.1994. Acest acord are menirea să favorizeze schimburile comerciale și investițiile între parteneri, fiind primul bastion al liberalismului convertit la regionalism, cu cele 360 de milioane de locuitori consumatori și un produs național brut de 6000 miliarde de dolari SUA;

b) *Asociația Națiunilor din Sud-Estul Asiei* (Association of Southeast Asian Nations-ASEAN). ASEAN este o organizație politică, economică și culturală ce regrupează țări din sud-estul asiatic. Aceasta a fost fondată în 1967 la Bangkok la inițiativa SUA pentru a face un baraj comunismului ce se instala în regiune;

c) *Piața comună de sud* (MERCOSUR) constituie al patrulea spațiu comercial al lumii (în urma Europei, Americii de Nord și Asiei de Sud-Est) și reprezintă o piață potențială de 200 de milioane de consumatori. A fost creată în 1991 prin tratatul

de la Asuncion între Brazilia, Argentina, Paraguay și Uruguay. Obiectivele se referă la activitatea economică comună eficientă a statelor membre. Practic, organizația urmărește facilitarea intrării economiilor naționale a țărilor respective în procesul globalizării economice, fără disfuncționalități semnificative;

d) *Inițiative africane de integrare*⁸⁷. Statele națiuni născute din imperiile coloniale de altădată s-au aflat într-un context internațional dominat de marile ansambluri teritoriale, îndeosebi de SUA și URSS. Într-un asemenea context, în care dezvoltarea rimează cu regruparea, Africa independentă nu putea rămâne în afara acesteia, ceea ce explică aspirațiile de unitate și de integrare ce o animă și crearea a numeroase organizații la nivel continental, regional sau subregional cum ar fi Organizația Uniunii Africane, Comunitatea Economică a Statelor din Africa de Vest, Uniunea Economică și Monetară Vest-Africană. Într-adevăr, obiectivul prioritar al tuturor statelor-națiune la ieșirea de sub regimul colonial era ameliorarea traiului populației lor prin dezvoltarea economică și socială rapidă.

În esență, toate aceste organizații, în plan economic, politic și social, au în vedere obiective cum ar fi: a) stabilirea de spații comerciale regionale în vederea eliminării progresive a tuturor barierelor ce împiedică schimburile comerciale; b) armonizarea politicilor naționale comune operaționale pentru că oferă câștiguri suplimentare în materie de reducere a costurilor de tranzacție și de fluiditate a schimburilor; c) integrarea regională, ca o condiție necesară a transformării și a creșterii economiei naționale, dar și a integrării în economia mondială; d) promovarea cooperării politice, pentru a face față problemelor politice comune și amenințărilor externe.

La aceste organizații se pot adăuga **NATO** (ca alianță politico-militară destinată, în principal, să asigure și să garanteze apărarea și securitatea colectivă a statelor membre); **Uniunea Europeană** (ca organizație interguvernamentală, are

⁸⁶ Dr. Petre DUȚU, *Mediul de securitate în contextul globalizării și al integrării regionale*, București, UNAp, 2007, cap. 2.

⁸⁷ Vezi: Salia TRAORE, Sory KAMISSOKO, *Problématique de l'Intégration Régionale*, <http://www.maliendeexterieur.mi.mes-photos.Sallia.pdf>.

obiective ce îi permit, în opinia noastră, să contribuie la maximizarea efectelor benefice ale globalizării și la minimizarea efectelor negative ale acesteia).

3.2. Corelația între politica națională de securitate și apărare și politica națională externă

Evidențierea corelației dintre politica națională de securitate și apărare și politica națională externă o vom face prin: definirea și descrierea succintă a politicii naționale de securitate și apărare; definirea și descrierea succintă a politicii naționale externe; evidențierea interdependenței și complementarității celor două tipuri de politici.

Politica de securitate națională constituie cadrul în care este descris modul cum o țară asigură securitatea statului și a cetățenilor. Aceasta se elaborează sub forma unui document unic și structurat, care poate fi numit plan, strategie, concept sau doctrină. De regulă, programul de guvernare al partidului sau coaliției ce a câștigat alegerile face referiri atât la apărarea și securitatea națională, cât și la politica externă, referindu-se deopotrivă la prezent și la viitor, pentru că definește interesele vitale ale națiunii și stabilește liniile de acțiune pentru a face față amenințărilor prezente și viitoare și pentru a gestiona evoluțiile favorabile. Practic, politica de securitate națională caută să reunească și să coordoneze contribuțiile tuturor celor responsabili în materie de securitate națională, în funcție de interesele și amenințările cele mai importante.

În același timp, politica de securitate constituie parte componentă a actului de guvernare a unei entități socio-politice (centre de putere, state-puteri, alianțe politico-militare, asociații de state suverane democratice, organizații de securitate etc.). Aceasta are implicații profunde asupra organizărilor sociale, respectiv a națiunilor, scopul său fiind identificarea și orientarea căilor și mijloacelor de asigurare a condițiilor pentru existență, afirmare și protecție/apărare în condiții de securitate.

Politica de securitate definește, în fapt, modalitățile de aplicare a principiilor doctrinei de securitate asumate de o

entitate socio-politică. Aceasta cuprinde ansamblul de concepții, principii și orientări doctrinare asumate, pe fundamentul cărora se stabilesc, într-un anumit context geopolitic, modalitățile de guvernare, orientările și direcțiile de acțiune în plan intern și internațional, precum și utilizarea resurselor pentru protejarea, apărarea și promovarea intereselor de securitate.

Pe de altă parte, politica de securitate exprimă, pe fond, opțiunile de securitate ale administrației publice. Aceasta se fundamentează, de regulă, prin dezbaterile publice a unor chestiuni de securitate internă și internațională, cele mai cunoscute fiind terorismul internațional, gestionarea situațiilor conflictuale, problematica de interes privind zone și medii de securitate.

Politica de securitate a unei entități socio-politice depinde de ideologiile și doctrinele pe suportul cărora se construiește sistemul și regimul politic. Practica demonstrează că la fiecare schimbare de administrație, agenda publică include ample dezbateri cu privire la opțiunile de securitate ale noii administrații. Noua administrație este interesată de alegerea opțiunilor de securitate, precum și de obținerea garanțiilor de securitate din partea organizațiilor internaționale de securitate, a alianțelor politico-militare sau a asociațiilor de state suverane din zona de interes strategic.

Implementarea politicii de securitate se face prin măsuri de ordin diplomatic, economic, militar, informațional, științific, cultural, demografic, sanitar, ecologic etc. Acestea sunt inițiate și desfășurate de către puterile statale – legislativă, executivă și judecătorească – pe timp de pace, criză și război.

Viabilitatea politicii de securitate este dată de măsura în care aceasta încorporează cerințele politicilor instituționale, publice și sociale. În orice mediu de securitate, soluțiile la problemele de interes comun sunt abordate, de regulă, în cadrul național și regional. Acesta impune statelor, forțelor politice, organizațiilor guvernamentale, non-guvernamentale sau civice, conducătorilor politici și reprezentanților diferitelor mișcări politice să-și asume răspunderea directă pentru securitatea

comună, ceea ce face ca politica de securitate să fie, în același timp, *instituțională, publică și socială*.

Politicele instituționale se aplică instituțiilor politice, administrative și judecătorești și, în funcție de obiectivul lor principal, se disting: *politici constitutive* (urmăresc crearea de instituții noi, ce au competențe materiale în domeniul securității); *politici reformatoare* (au în vedere reforme administrative în domeniul securității); *politici reglatoare* (stabilesc reguli sau statute în domeniul securității).

Politicele publice oferă ansamblul de măsuri materializate sub forma unui program de acțiune guvernamentală. Acestea urmăresc să producă schimbări favorabile pentru întreaga societate sau pentru o anumită parte a populației în anumite contexte de securitate. Ele generează cadrul general de acțiune, cu reguli orientative pentru domeniul securității, cu precădere sub forma politicii externe, politicii economice, politicii forței de muncă, politicii protecției mediului etc.

Politicele sociale se exprimă printr-un ansamblu de mijloace întrebunțate de stat și de comunitățile organice și spirituale pentru corijarea inegalităților sociale, considerate inacceptabile din punctul de vedere al justiției sociale.

Între politică și securitate există o relație a cărei înțelegere impune identificarea formelor de manifestare a acesteia în diferite contexte geopolitice, precum și analiza procesual-organică a nivelului general de dezvoltare a comunităților sociale, regimului politic, fenomenologiei politico-militare și situației geopolitice și geostrategice dintr-un spațiu de securitate definit.

Politica semnifică arta puterii politice de a conduce și governa afacerile publice prin forme și modalități care asigură menținerea și apărarea ordinii interne instituite și securitatea comunităților sociale administrate.

În orice societate, factorul politic, care constituie și puterea în stat, are un rol determinant în conducerea vieții sociale. Acesta reprezintă instrumentul menit să armonizeze problemele specifice domeniilor fundamentale ale vieții sociale,

să mențină echilibrul, stabilitatea și funcționalitatea acesteia, să creeze cadrul favorabil garantării securității ei. Efectele gândirii și acțiunii clasei politice se răsfrâng asupra întregii vieți sociale, deoarece nici un domeniu al acesteia și, cu atât mai mult, acela vital, al supraviețuirii și securității, nu poate rămâne în afara influenței sale.

Puterea unui stat este legată și de organizațiile construite și întreținute de națiune în scopul gestionării necesităților de securitate. Acestea au capacitatea de a interpreta corect menirea lor socială și de a întreține interesul cetățenilor pentru participarea lor la elaborarea deciziilor în materie de securitate. Un rol deosebit în funcționarea acestora revine educației și culturii de securitate, ca suport al bunei socializări cetățenești.

Nevoile de apărare împotriva agresiunilor sunt exprimate de către un stat prin politica apărării naționale. Aceasta vizează ansamblul acțiunilor, căilor și mijloacelor și metodelor folosite în scopul apărării națiunii, comunităților sociale și cetățenilor, ținând seama de tendințele ce se manifestă în evoluția situației internaționale. Politica de securitate națională face obiectul unei legislații specifice, care diferă de la stat la stat.

Parte esențială a politicii de securitate națională, ***politica de apărare a României*** este menită să asigure apărarea militară a țării noastre, prin îndeplinirea următoarelor două sarcini interdependente: a) asigurarea coeziunii proceselor și strategiilor de apărare ca bază pentru reforma militară și transformarea armatei prin stabilirea priorităților politice în vederea alocării fondurilor necesare și promovarea la nivel guvernamental a obiectivelor militare; b) dezvoltarea cooperării militare internaționale, participarea la inițiativele politico-militare multilaterale, exerciții militare și operațiuni în sprijinul păcii.

Politica de apărare națională a României este determinată, în mod obiectiv, de evoluțiile politice, economice, sociale și culturale care au loc pe plan intern și extern. Obiectivul primordial al politicii de apărare a României este descurajarea oricărei încercări de agresiune împotriva României și apărarea

intereselor naționale fundamentale, dacă este nevoie prin mijloace militare. Apărarea națională se planifică în consens deplin cu opțiunile și deciziile politice și strategice ale parlamentului, președintelui și guvernului, precum și ale celorlalte instituții publice cu atribuții în domeniul securității și apărării naționale. Menirea politicii apărării naționale este să dirijeze și să coordoneze forțele și mijloacele de care depinde apărarea țării: economice, politice, diplomatice, militare cercetării științifice și tehnologice, psihologice, juridice, culturale, educaționale⁸⁸.

În esență, **politica externă** este acțiunea dusă de un stat în vederea stabilirii de relații diverse cu celelalte state, de cooperare, comerciale, diplomatice și militare. Politica externă a României este politica dusă de statul român vis-à-vis de celelalte țări în vederea favorizării intereselor sale geostrategice, politice și economice. Ea se nuanțează de la un guvern la altul dar obiectivele urmărite sunt aproximativ aceleași și vizează:

a) focalizarea tuturor acțiunilor asupra protejării și promovării intereselor României și a cetățenilor ei din punct de vedere politic, economic, social și cultural;

b) valorificarea cu mai mare eficacitate a beneficiilor ce decurg din statutul României de membru al Uniunii Europene și a NATO;

c) consolidarea cu mai mare pragmatism a parteneriatelor pe care România le-a dezvoltat în ultimii ani, fiind prioritare dimensiunea europeană și cea euroatlantică;

d) întărirea cooperării cu statele din vecinătate;

e) atingerea țintelor strategice de cooperare consolidată cu state de pe alte continente către care pot fi orientate interesele economice ale țării noastre.

În prezent, un obiectiv fundamental al politicii externe a României îl reprezintă *promovarea intereselor de securitate ale României în plan regional și global* printr-un ansamblu coerent

⁸⁸ Programul de guvernare 2009-2012, Capitolul 23. Apărarea națională, http://www.gov.ro/capitolul-23-apararea-nationala__11a2068.html.

de activități, acțiuni și măsuri politice, economice, militare, de mediu, diplomatice⁸⁹. Strategia națională de apărare distinge două tipuri de acțiuni pentru apărarea României: acțiuni externe și acțiuni interne.

Acțiunile externe se bazează pe: *participarea la proiectul european; apartenența la NATO; o relație transatlantică solidă și o politică de vecinătate activă*. În opinia noastră, realizarea eficace și eficientă a unor asemenea acțiuni este apanajul unei politici externe active, responsabile, proactive, creative. În acest sens, se impun a fi asumate de către țara noastră responsabilitățile ce îi revin din dublul statut de membră a NATO și a Uniunii Europene.

Acțiunile interne cuprind: *apărarea armată; apărarea antirachetă; ordinea publică; combaterea fraudei și evaziunii fiscale; activitatea comunității de informații; industria de apărare; securitatea energetică; protecția infrastructurii critice; securitatea cibernetică; managementul crizelor*. În acest scop, apărarea armată a țării „(...) trebuie garantată de o politică externă activă și eficientă și de forțe armate credibile, capabile să răspundă utilizării forței militare împotriva țării sau amenințării cu folosirea forței militare”⁹⁰.

În opinia noastră, politica națională de securitate și apărare și politica națională externă a României ar trebui să se definească prin:

- **Continuitate în timp și spațiu geografic**. Altfel spus, obiectivele și scopurile de atins prin punerea în practică a celor două politici naționale se stabilesc pe o perioadă medie și lungă nu doar pe durata unui mandat de patru ani, cât se află un partid/o coaliție de partide la guvernare. În plus, orientarea în spațiul geografic al lumii trebuie să fie omnidirecțională, desigur, în funcție de interesele strategice ale țării, nu unidirecțională. Aceasta din urmă, așa cum a dovedit practica istorică a României, este contraproductivă pe termen lung;

⁸⁹ Strategia națională de apărare, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>, p. 15 și următoarele.

⁹⁰ *Ibidem*.

- **Viziune strategică.** De regulă, o viziune strategică este o reprezentare a viitorului dorit, pe de o parte, rațională și intuitivă, pe de altă parte, integratoare și prospectivă. De aceea, trebuie să fie fructul unei reflecții colective produsă de ansamblul componentelor societății. Viziunea strategică a politicii naționale de securitate și apărare și a politicii naționale externe anunță intențiile țării în domeniul securității și apărării, precum și a mijloacelor și instrumentelor de atingere a lor;

- **Profesionalism.** Această trăsătură se referă la calitățile profesionale și umane ale personalului ce încadrează instituțiile chemate să pună în practică politica națională de securitate și politica națională externă a țării. În aceste domenii de activitate umană, diletantismul și amatorismul sunt contraindicate și dăunătoare intereselor naționale;

- **Flexibilitate.** Aceasta presupune ca personalul instituțiilor ce deservește politica națională de securitate și apărare și politica națională externă să manifeste o înaltă capacitate de adaptare la nou, creativitate în tot ceea ce întreprinde și eficacitate;

- **Caracterul proactiv.** Atât politica națională de securitate și apărare, cât și politica națională externă trebuie să anticipeze evenimentele, fenomenele și procesele ce pot aduce atingere securității și apărării naționale, în fapt, intereselor naționale, să le contracareze oportun și eficace și, la nevoie, să le diminueze efectele nedorite.

Apreciem că aceste trăsături definitorii ale ansamblului constituit din politica națională de securitate și apărare și politica națională externă sunt interdependente și manifestarea lor este absolut obligatorie.

Analizând definițiile și descrierile politicii naționale de securitate și apărare și ale politicii naționale externe, vom constata următoarele:

- ambele sunt activități complexe întreprinse de către instituții ale statului ce au competențe în materie de securitate și apărare;

- obiectivele urmărite sunt comune și vizează promovarea și apărarea valorilor și intereselor noastre naționale;

- acțiunile și măsurile întreprinse/adoptate în domeniul apărării și securității naționale conduc implicit la realizarea unor obiective majore ale politicii naționale externe;

- acțiunile și măsurile întreprinse/adoptate în domeniul politicii naționale externe conduc la atingerea unor obiective ce aparțin politicii naționale de apărare și securitate;

- realizarea securității naționale se face atât prin mijloace ale politicii naționale de securitate și apărare, la nevoie folosindu-se forța armată, cât și prin mijloace diplomatice, economice, politice culturale ce aparțin politicii naționale externe;

- atingerea obiectivelor politicii naționale de securitate și apărare și ale politicii naționale externe este semnificativ facilitată de apartenența României la NATO și UE.

În concluzie, se poate afirma că există o corelație strânsă între politica națională de securitate și apărare și politica națională externă a țării noastre. Ambele servesc interesele fundamentale ale țării noastre.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Mediul de securitate internațional continuă să fie complex, dinamic și cu evoluții uneori imprevizibile. Globalizarea, ca proces pluridimensional cu efecte diverse, va continua să influențeze mediul de securitate mondial. **Maximizarea efectelor sale pozitive și minimizarea celor negative** se pot face prin aderarea/integrarea statelor în diferite tratate zonale sau regionale. NATO și UE constituie două astfel de organizații. România este membră în ambele organizații, ceea ce poate să-i aducă o plus-valoare în materie de securitate și apărare națională. În acest context, trebuie menționat că este necesar ca cetățenii țării să fie informați despre avantajele și dezavantajele integrării/aderării la un tratat sau altul. Altfel spus, se cuvin făcute cunoscute populației obligațiile pe care și le asumă țara prin intrarea într-un tratat zonal sau regional.

Practic, ar trebui să existe **un echilibru între obligații și drepturi** pentru ca integrarea/aderarea în astfel de tratate să merite eforturile țării, ale cetățenilor săi pentru a le transpune în practică. De asemenea, **cunoașterea de către populația țării a tuturor aspectelor ce privesc costurile sociale, economice și financiare ale integrării/aderării în diverse organizații zonale sau regionale este absolut necesară deoarece astfel se poate asigura un echilibru între așteptările cetățenilor și eforturile de îndeplinire a cerințelor asumate de statul român** prin semnarea unor asemenea tratate.

Arhitectura națională de securitate și apărare trebuie să se integreze armonios în arhitectura de securitate promovată prin tratatul zonal sau regional la care țara aderă. Acest lucru ar facilita integrarea eficace și eficientă și, prin urmare, costuri sociale și financiare adecvate, adică suportabile de statul care aderă la un tratat zonal sau regional

Totuși, apreciem că apartenența la aceste organizații **nu trebuie să conducă la diminuarea eforturilor de realizare a unei arhitecturi naționale de apărare și securitate eficace și eficiente.** De aceea, este de dorit ca prioritățile stabilite pentru

anii ce vin în domeniul securității și apărării naționale să pună accentul pe următoarele componente ale arhitecturii naționale de securitate și apărare: **umană; materială**, în sensul dotării cu mijloace de luptă modernă a tuturor categoriilor de forțe armate și a tuturor unităților, nu doar a celor destinate NATO și/sau UE; crearea și dezvoltarea **infrastructurilor necesare și suficiente** îndeplinirii de către Armata României a misiunilor ce-i revin; **informațională**, având în vedere dezvoltarea tehnologiilor comunicațiilor și informațiilor și a impactului acestora asupra luptei armate.

Realizarea deplină a obiectivelor politicii naționale de securitate și apărare și ale politicii naționale externe impune o **comunicarea eficace, eficientă, oportună și transparentă între toate instituțiile ce au competențe în materie de securitate, apărare și politică externă** și, evident, o concertare a eforturilor.

Politica națională de securitate și apărare și politica națională externă sunt strâns corelate, interdependente și complementare atunci când este vorba de securitatea și apărarea națională. Ambele politici trebuie să se definească prin **continuitate, viziune strategică, profesionalism, flexibilitate și caracter proactiv** pentru a-și atinge obiectivele stabilite prin legile țării, programul de guvernare și diferitele strategii existente în domeniile respective de activitate. În acest context, apreciem ca fiind ineficace sau chiar contraproductivă opțiunea organizării și orientării politicii naționale externe de o manieră unidirecțională. Promovarea și apărarea intereselor noastre naționale impun o orientare omnidirecțională a acestei politici.

Apreciem că **ipotezele ce au ghidat organizarea, derularea și realizarea prezentului studiu** s-au verificat, ceea ce probează că formularea lor a fost corectă și adecvată domeniului cercetat.

BIBLIOGRAFIE

I. Literatură și reviste de specialitate

1. ARMAILLE, B., *L'architecture européenne de défense. Aide-mémoire à l'usage du chercheur*, Les Cahiers du CREST, décembre 1991.
2. BARBE, Esther, *Relaciones internacionales*, Tecnos, 1995.
3. BUZAN Berry, *New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century*, International Affairs, vol. 67, num.3, 1991.
4. DELORS, Jean, *European Integration and Security*, Survival, vol. 33, n°2, mars-avril 1991.
5. DEMORTIER, M.C., *Réflexions sur la construction de l'Europe de la sécurité*, Défense Nationale, octobre 1995.
6. DUȚU Petre, Mihai-Ștefan DINU, *Politica Europeană de Securitate și Apărare, Cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor naționale*, Editura UNAp, București, 2007.
7. DUȚU Petre, *Mediul de securitate în contextul globalizării și al integrării regionale*, București, UNAp, 2007.
8. DUȚU Petre, *Globalizare versus fragmentare politică*, București, UNAp, 2010.
9. FERNANDEZ Liesa, C, *Las bases de la política exterior europea*, Tecnos, Madrid, 1994.
10. GNESOTTO, Nicole, *L'Union et l'Alliance: les dilemmes de la défense européenne*, Les Notes de l'IFRI, Institut Français des Relations Internationales, Paris, juillet 1996.
11. LELLOUCHE, Pierre, *L'Europe et sa sécurité, Assemblée Nationale, Délégation sur les Communautés Européennes, Rapport d'information n°1294*.
12. MARSHALL Gordon (coordonator), *Dicționar de sociologie*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2003.
13. PLÂNGU Ioan Mircea, *Poziția României la Conferința pentru angajarea capacităților militare, Bruxelles, 20-21 noiembrie 2000*, în Monitor Strategic, an I, nr. 2, 2000.
14. POP Adrian, *Strategii de integrare europeană*, Editura Sylvi, București, 2003.
15. REMACLE, Eric, *Les dispositions du Traité de Maastricht: Politique Étrangère et de Sécurité Commune de l'Union Européenne*, Études Internationales, vol. XXIII, n°2, juin, 1992.

16. REMACLE, Eric, *L'émergence de l'Union européenne comme pôle stratégique majeur du continent*, in *MEMENTO défense-désarmement 1992: L'Europe et la sécurité internationale*, Institut Européen de Recherche et d'Information sur la Paix et la Sécurité, n°168-171, avril-juillet 1992.

17. ROTFLED, A. D., *Europe: in search of cooperative security*, SIPRI Yearbook 1997, Armaments, Disarmament and International Security, Stockholm International Peace Research Institute, Oxford University Press, 1997.

18. STARK, H., *Quelle politique étrangère pour les Quinze?*, dans *Quels avénirs pour l'Union européenne?*, Ramses 96, Synthèse annuelle de l'actualité mondiale, Dunon, Institut Français des Relations Internationales, Paris, 1996.

19. TSAKALOYANNIS, P., *The European Union as a Security Community*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1996.

20. TIBIL George, *Provocările integrării europene în domeniul securității și apărării*, în Ilie Bădescu, Ioan Mihăilescu, Elena Zamfir (coord.), *Geopolitica integrării europene*, editura Universității București, București, 2003.

21. VAN HAM, P., *La construction d'une Europe politique: la Politique Étrangère et de Sécurité Commune, dans Entre Union et Nations*, (dir). A.M. LE GLOANNEC, Ed. Presses de la Fondation Nationale de Sciences Politiques, Paris, 1998.

22. ZORGHIBE, Charles, *Quelles institutions pour une défense européenne de l'Europe?*, Revue Politique et Parlementaire, septembre-octobre 1979.

II. Legi

1. Constituția României, București, Monitorul Oficial, 2003.
2. Legea 42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, Monitorul Oficial 242/2004.
3. Legea 473/2004 privind planificarea apărării, Monitorul Oficial 1052/2004.
4. Lege nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, Monitorul Oficial nr.33/1992 și O.U. nr. 72/2002 pentru modificarea art. 42 din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Roman de Informații, Monitorul Oficial nr. 435/2002.

5. Legea nr. 415/002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, Monitorul Oficial nr. 494/2002.

III. Surse Internet

1. L'Acte unique européen, http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_singleact_fr.htm.

2. Conférence des représentants des gouvernements des Etats membres (Traité de Lisbonne modifiant le traité sur l'Union européenne et le traité instituant la Communauté européenne), <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cg00014.fr07.pdf>.

3. La Déclaration du 9 mai 1950, http://europa.eu/abc/symbols/9-may/decl_fr.htm.

4. Declarația de la Stuttgart, <http://www.europeana.ro/index.php/2010/11/21/declaratia-de-la-stuttgart/>.

5. European Commission, 2003 Regular Report on Romania's progress towards accession, Brussels, 5 November 2003, <http://www.infoeuropa.ro/docs/2003%20Regular%20Report%20on%20Romanias%20Progress%20Towards%20Accession.pdf>.

6. *E oficial: China, a doua economie mondială*, <http://www.capital.ro/detalii-articole/stiri/e-oficial-china-a-doua-economie-mondiala-144136.html>.

7. Fiche de données sur la population mondiale 2010, http://www.prb.org/pdf10/10wpds_fr.pdf.

8. GNESOTTO Nicole, *Partenariat Euro-Américain: une nouvelle approche*, http://www.notre-europe.eu/uploads/tx_publication/Etude75-PartenariatEuro-Am_ricain-fr.pdf.

9. *Integrarea României și politica externă și de securitate comună a Uniunii Europene*, <http://www.ccj.ro/display/integrarea-romaniei-si-politica-externa-si-de-securitate-comuna-a-uniunii-europene>.

10. *Manualul Uniunii Europene după Tratatul de la Lisabona*, http://www.euroavocatura.ro/librarie_juridica/cuprins/Manualul-Uniunii-Europene-dupa-Tratatul-de-la-Lisabona.pdf.

11. *Les Missions de Petersberg*, <http://www.operationspaix.net/Missions-de-Petersberg>.

12. Legea nr. 14/2003 a partidelor politice, http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/14_2003.php.

13. PĂDUREANU Mihaela, *Efectul Taiwan-China reevaluează relațiile cu SUA*, <http://www.cseea.ro/ro/publicatii/printare/brief-analysis/efectul-taiwan-china-reevalueaza-relatiile-cu-sua>.

14. *Participarea României la misiunile PSAC*, <http://www.mae.ro/node/1884>.

15. Planul strategic al Ministerului Apărării Naționale 2010-2013, http://www.mapn.gov.ro/despreamap/plan_2009.pdf.

16. *Politica europeană de securitate și apărare - element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare*, http://www.ier.ro/documente/studiideimpactPaisII_ro/Pais2_studiu_4_ro.pdf.

17. *Politica externă și de Securitate Comună a Uniunii Europene*, http://www.referat.ro/referate/Politica_externa_si_de_Securitate_com_una_a_Uniunii_Europene_c3aba.html.

18. SANJOSE ROCA, Mónica, *L'identité européenne de sécurité et de défense*, <http://www.nato.int/acad/fellow/97-99/sanjose.pdf>.

19. *La stratégie de sécurité intérieure de l'UE en action: cinq étapes vers une Europe plus sûre*, http://ec.europa.eu/commissio n_2010-2014/malmstrom/archive/internal_security_strategy_in_acti on_fr.pdf.

20. Strategia națională de securitate, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>.

21. Strategia națională de apărare, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>.

22. Le traité de Maastricht, <http://www.touteleurope.eu/fr/organisation/droit-communautaire/les-traites/presentation/le-traite-de-maastricht-1992.html>.

23. Tratatul de la Amsterdam, <http://www.europeana.ro/comunita r/tratate/tratatul%20de%20la%20amsterdam%20text.htm>.

24. Tratatul de la Maastricht, http://ro.wikipedia.org/wiki/Tratatu l_de_la_Maastricht.

25. Tratatul de la Nisa, <http://uniuneaeuropeana.sitestudio.org/images/documente/Tratatul%20de%20la%20Nisa%202001.pdf>.

26. TRAORE Salia, KAMISSOKO, Sory, *Problématique de l'Intégration Régionale*, <http://www.maliendeexterieur.mi.mesphotos.Sallia.pdf>.

27. Une Europe sûre dans un monde meilleur, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/031208ESSIIFR-3.pdf>.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor: Cristina BOGZEANU
Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 07.12.2011

Hârtie: A4
Coli tipar: 6,125

Format: A5
Coli editură: 3

Lucrarea conține 98 de pagini

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

0162/1597/2011

C. 268/2011